

PŘÍLOHA KAZATELNY SVAZEK IV.

KAZATELNA vychází desetkrát do roka s povolením nejdůst. bisk. Ordinariatu v Čes. Budějovicích ze dne 22. srpna 1902. č. 6423. u Rud. Ruppá v Pelhřimově. Ročně 6 K 60 h.

V Příloze Kazatelny vyšlo:

- I. svaz.: Fr. B. Vaněk, Spása znovu křížovaná. Šest postních časových řečí o pravé církvi Kristově, 80 h.
- II. svaz.: Ant. Thein, Passio Christi — salva me. Šest postních řečí, 80 h.
- III. svaz.: Příležitostné řeči duchovní. Uspořádal Fr. B. Vaněk. Vycházejí v sešitech po 60 h.
- IV. svaz.: Bedř. Konařík, O výchově rodinné.

PŘÍLOHA KAZATELNY SVAZEK IV.

BEDŘICH KONAŘÍK

6 VÝCHOVĚ RODINNÉ.

V PELHŘIMOVĚ 1905.
NÁKLADEM KAZATELNY. - TISKEM DRUŽSTVA KNIHTISKÁRNY V HRANICÍCH.

I.

Jak zachovati dítkám zdraví tělesné a čistotu srdce.

Nezabiješ! Nesesmilníš!

V jisté vesnici přišel otec na faru ohlašovat pohřeb svého dítěte. Na farářovu otázku, jak nese úmrtí dítěte, odvětil: »Věřte, pane faráři, raději bych pětku ztratil, než toho chlapce.« Byly tu dvě možnosti: buď byla člověku tomu pětka tak závratnou sumou, že ztrátu její neostýchal se srovnávat se ztrátou dítěte, nebo tak málo cenil život svého dítěte, své krve vlastní. Nejsem škarohlíd, abych z každého slova odvozoval Bůh ví jaké důsledky, vždyť co toho kolikrátě ústa namluví, o čem se myslí a srdci ani nezazdá. Ale řeč toho otce mě přece jen trochu zarazila. A to proto, že vhodně naznačuje úsudek přemnohých rodičů o dítkách. Přemnoho otců a matek hledí na své děti ne jako na dar a milost boží, nýbrž jako na neštěstí. A tu musím říci trpkou pravdu, že často o dobytce bývá lépe postaráno, než o toho malého tvora lidského. Zahyne-li zvíře, naříkají lidé, div že si nezoufají. Umře-li však dítě, mnozí rodičové jsou ještě rádi, že jsou zbaveni břemene.

Umřelo sedlákovi dítě. A tu sedlák poslal čeledína s mrtvým robátkem na hřbitov, a sám šel orat. Jak to nazvat? Nemylte se, dr. rod., takový úsudek o dětech je úsudek hříšný, pohanský, křesťana nehodný.

Když jste vstupovali ve stav manželský, nebyli jste dětmi, věděli jste dobře, co děláte, co na vás čeká, věděli jste, že asi přijdou děti a starosti o ně. A proto, když jste dostali děti, je vaší svatou povinností, abyste o ně pečovali, o ně dle svých nejlepších sil se starali. Poněvadž sestává člověk z těla a duše, nutno

vychovávati jak tělo tak i duši dítek. V zdravém těle sídlí zdravý duch. Proto první povinnost rodičů k dětem týká se i těla, 1. zdraví a zdatnosti tělesné. Kr. P. neprokazoval pouze dobrodiní duchovní, nýbrž i tělesná. Všiml si nejen duše, nýbrž i těla. Nepodceňoval tedy ani Spas. péči o tělo. Poněvadž péče o tělo úzce souvisí — třeba se na první pohled nezdálo — s mravností, promluvíme si též dnes, jak rodiče mohou a mají pečovat o zdraví duše, totiž o čistotu, 2. zachování čistoty a nevinnosti svých dětí. Budu mluvití netoliko k rodičům nedbalým, nýbrž i k otcům a matkám přepečlivým, kteří svou opičí láskou a přílišností zdraví tělesné a mravnost dětí spíše pokazí, než zachovají. Zde nutno zachovati zlatou střední cestu. A abych tu zlatou, střední cestu zachoval ve své řeči já, a abyste ji zachovali v životě i vy, to poprosme Otce světél, Ducha svatého.

I.

Něžná péče rodičů má se zabývati dítkem, třeba dosud světla božího nespátřilo. Říkává se: jaký otec, taký syn . . . Nedbá-li otec o své zdraví a podkopává si je pijáctvím, zhýřilostmi všeho druhu, nesmí se těšiti ani na zdraví svých dětí. Znal jsem jistého úředníka, který byl v prvních letech manželství velkým pijákem. Měl čtyři děti, velmi hezké a nadané. Ač zdraví jejich nebylo nikdy valné, přece dostudovali všichni. Ale jak měli plodů své práce užiti, sotva že začali žiti, klesali jako kvítka kosou podtátá. Dva syni umřeli na souchotiny, a dívka 18 jar, sličná a hodná, chlouba matčina, musila býti dopravena do blázince. Děti trpěly za hřích otcův. — Tento případ, kdykoli si naň vzpomenu, vždy mnou otřese do hlubin srdce. Tak bych chtěl v té chvíli otevřítí zatvrdlé srdce všech lehkomyšlných otců a zahřmíti jim do duše: nemáte-li k sobě samým lásky, mějte aspoň špetku svědomí ke svým budoucím dětem, neničte svým pitím a rozmarilým životem zdraví svého potomstva a celé budoucí generace.

Má-li otec takové povinnosti, má je tím spíše žena. Když je žena s a m o d r u h á, má se, pokud to jen možno, hodně šetřiti, aby sobě a svému dítěti neublížila. Rozhodně má se vystříhati všech lihovin, piva, vína, kořalek. Musí se všeho rozčilení varovati, nesmí se lekatí, hádatí se, zkrátka má zachovati jistou svěžest duševní, jistý klid a rovnováhu. Její chování v tomto stavu má rozhodný vliv na povahu dítká, jež pod srdcem nosí.

Žena v těchto okolnostech trpí, tělesně i duševně trpí. Často spočívá na ní tíha celé domácnosti, a tu je přirozeno, že bývá velmi popudlivá a netrpělivá, že té svěžesti a toho klidu těžko dovede udržeti. Proto hodný a rozumný muž nesmí v tom čase zbytečně ženu drážditi ke huěvu, k lítosti anebo docela k zoufalství

ji doháněti. V této době má ukázati muž svou šetrnost a lásku, v té době má dokázati, že ví, co to je cit lidskosti, a že dle něho se také dovede řídití.

A když už jsem v tom, budu mluvití dále. Příznávám se, že s velkým ostychem a s bázni, ale jednou za mnoho let musí se to přece jednou povědět s kazateluy. O manželské cudnosti mají mnozí špatný, jiní docela žádný pojem. Myslejí si mnozí, že v manželství je vše dovoleno, jen když to neporušuje věrnosti manželské. O nikoliv, př. dr., i ve stavu manželském se hřeší, a sice tehdy, když manželé ztratí s očí Boha, a zapomenou na účel manželství. Manželství je určeno v první řadě k rozmnožení pokolení lidského a výchově dítek, a teprve na druhém místě na zamezení smilstva. Je lépe — píše sv. Pavel — je lépe v manželství vstoupiti, než pokušení podlehnouti. Žena má býti — praví týž apoštol k Efezským — svému muži poddána. Ale muž nesmí svého práva zneužívatí. Muž, praví dále apoštol — je sice hlavou ženy, ale hlavou muže je Kristus, a Kristovou hlavou je Bůh. Ta slova taňtež každému muži křesťanskému na mysl, když má manželku v očekávání. Má býti zdrženlivý, neboť zdrženlivostí sobě neuškodí, a ženě a jejímu plodu tím jen prospěje. Nezdrženlivostí mužovou zaviniuje se těžký porod, a děti bývají nehezké . . . Mateřství je posvátné u všech národů a náboženství, u křesťanů má býti nejposvátnější. Mateřství zasluhuje úcty všech lidí a jistých ohledů, shovívavosti a lásky, zvláště se strany mužů.

Tolik jsem chtěl říci. Prosim snažně, rozumějte mým slovům dobře, nevkládejte do nich více, než jsem říci chtěl a vezměte si to k srdci pouze ti, kterýchž se to týká. Tím jen požeňnutí svých manželek a dítek na svou hlavu snesete . . . *

Přichází-li první dítě na svět, bývá radost všeobecná. Matka i otec jsou naplnění veselím a už jim táhnou hlavou myšlenky do budoucnosti dítká, co z něho bude, jak se bude míti, a dítě by snad láskou samou, všim možným zahrnuli. Opětuje-li se ta radost však v rodině tuze často, klesá radost se vzrůstajícím počtem dítek. Ovšem, kdož může rodiče nutiti k radosti, ale to lze od nich žádati, aby neviděli v každém přírůstku jen hladový krk, nýbrž tvora božího, své dítě, svou krev . . .

A zvon má v jasot propuknouti,
když vítá dítko milené
na zemské jeho první pouti,
již koná, do snů schýlené.

Ještě mu v lůně budoucnosti
nehody spí i blaženosti.
Matčino něžné pečování
mu vyzlacené jitro chrání.

Tak pěje něm. básník Schiller v Písni o zvonu.** Ano, dítěti v lůně budoucnosti nehody spí i blaženosti . . . A rodiče

* Snad jiní dovedou tyto důležité pravdy vysvětliti ještě šetrněji . . .

** Přel. v Sedmikrásách K. Dostál Lutínov.

uvažují nad kolébkou robátka a přejí mu hodně té blaženosti a co nejméně nehod. Tak rádi by měli z dítěte — kdož jim toho také může zazlívati — hodně velikého, hodně bohatého pána. A fantasie jejich kreslí jim až do nemožnosti zlatou budoucnost dítěte . . . Leč ta není v rukou jejich, nemají v moci své štěstí a moci pozemské . . . Ale něco mají přece, byť ne úplně, tedy hodně ve své moci: totiž zdraví a zdatnost tělesnou svého dítěte a o tu se v první řadě mají starati.

Nebudu vás poučovati, jak s malým děťátkem zacházeti, to je povinností vaší a lékařů, a těm se do toho pléstí nebudu. Jen to připomenu. V některých krajinách je zvykem, že matky uspávají dítě, jež křičí a nechce spáti, odvarem makovým nebo kořalkou. To je velmi nebezpečné a hříšné. Dítě opojené ovšem spí brzo, vždyť člověk opilý též je brzo spánkem přemožen. Ale to si nepomyslí taková matka, že dítěti velmi škodí. Dítě sice neumře, ale obyčejně je trápeno křečemi, anebo je později přihlouplé a blbě. Zrovna tak nebezpečno je, když kojící matka pije víno nebo kořalku. Slavný lékař dr. Moeser napsal o tom: Křeče dítek zpravidla bývají tím vyvolány, že kojící matky nebo kojné pijí lihoviny. A proto ženy v pozeňnaném stavu a kojíce nemají za žádných okolností pít pivo nebo víno — o kořalce ovšem ani nemluvě.*

Otce kuřáky jmenem ubohých dětí upřímně a snažně prosím: nekuřte ve světnici, kde jsou malé děti. Kouř škodí člověku zdravému, tím spíše dítěti jest jedem, otravou. Takovou obět může každý hodný otec svému děcku z lásky přinést. Co však má člověk souditi o matce, která jde s nemluvnětkem k muzice a tam s ním v kouři, smradu a prachu sedí třeba přes půlnoc? Je to hodná matka, je to matka rozumná? Citu bychom u takové matky marně hledali. Proto, matky, buďte ke svým dětem milosrdny!

Dvou nepěkných zvyků, které ohrožují zdraví dítek, měly by matky zanechat. Předně mají ten zlozvyk matky venkovské, že potravu — kašičku — přežvýkají napřed ve svých ústech, a pak ji teprve dají dítěti. Toho zanechte, protože je to nezdravé a vy tím dítěti leda škodíte. Přenášíte tak na děti nemoce, jimiž jste stíženy, o nichž třeba ani nevíte.

Pak nelíbejte nikdy dětí na ústa, raději na líce, nebo na čítko. Proč to? Vnitřní ústrojí dětské, tedy hlavně plíce, jsou velmi jemné a jako takové snadno podléhají nemocem a nákazám. Snadno můžete vdechnouti dítěti zárodky souchotin. Mnohý člověk je souchotinář, ač sám o tom dlouho neví. Když toho sami dbáti budete, nedovolte ani jiným lidem dospělým, i kdyby to byl nevíť kdo, dítek svých na ústa líbat. Nemyslete, nejsou to malichernosti!

* Volksfreund 1900. Nr. 5.

Kdyby se dle té rady rodiče řídili, co by se tu zabránilo šíření hrozného nemoce — tuberkulosity. (Fr. Krestýn: Výchova rodiinná.)

Pro děti do 10–14 let nejzdravějším jídlem je chléb, máslo, kaše, mléko, sladová káva, med, ovoce a rostlinná strava. Zámožní rodiče myslívají, že mohou dáti dětem tutéž potravu masitou, co jedí sami. To je zcela nesprávné. Maso pro děti není. »Nejlépe se osvědčuje zásada ta, že se dává dětem na prvním místě mléko, mléčná a rostlinná strava«, — řekl Dr. H. Oppenheim.* Neuťme děti, aby všechno jedly. Žaludek dětský je choulostivý, nesnese všeho, a musí-li dítě přece jísti, co jeho žaludek nesnese, snadno vážně onemocní. Ovšem, matka může pomalu přivykat dítě k jídlu, jež ono nerado. Matka řekne: No, nemusíš jísti, jenom okus, vezmi jen kousek do úst a pak toho nech. Dítě vidouc, že má jenom okusiti, rádo uposlechne, podruhé už matka dítě k tomu nemusí ani vybízeti, a za nějaký čas odpor k tomu jídlu se u dítěte úplně ztratí. Ovšem, mnohdy jsou matky vinny tím, že musejí děti hnáti do jídla, poněvadž jim dávají jísti celé dopoledne. Nechte děti vyhladovět, dávejte jim jídlo v určitou dobu, a pak nebudete muset děti k jídlu nutiti.**

K zvěčnělému prelátu Kneippovi přivedla jistá hraběnka dvě své churavé děti 6 až 7leté. Děti ty byly tak zakrnělé, že by jim každý hádal 2 až tři léta. Zkušený kněz poznal hned, s kým jest mu jednati i vyptával se zevrubně, čím hraběnka děti živí a napájí. Tušení jej nezklamalo. Matka dávala dětem denně červeného vína a nejsilnější masitou stravu. Vidíte, třeba se měly děti tak »dobře«, přece byli z nich mrzáčci. Kneipp tuto churavost připisoval jen tomu, že děti byly navyklé na víno. Nejzdravější nápoj pro děti je voda! Pivo, víno, kořalka, to není pro děti. Pití takových nápojů působí, že děti zakrní tělesně i duševně. Každý učitel, který si všímá této věci, vám poví, že děti, kterým dávají rodiče lihoviny, jsou ty nejroztržitější, nejospalejší a zpravidla nejhoupější. Slavný lékař Dr. Kräpelin pravil, že nejjistější prostředek, jak z dětí možno nadělat hlupáků, je ten, když se dětem dávají lihoviny.

Nic tak dětem neprospívá jako čistý vzduch a čistota vůbec. Již přísloví praví: Čistota půl zdraví. Děti v čistotě a na zdravém vzduchu chované daleko lépe vypadají a lépe prospívají, než děti v tomto ohledu zanedbávané. Chovejte proto děti na zdravém vzduchu. Vzduch — boží duch. I v zimě pilně a často větrejte své příbytky, vždyť i vám je čerstvého vzduchu zapotřebí.

* Joh. Berninger: Zwei Elternabende str. 33.

** Život (Pelcl — Praha.) Roč. 1904.

II.

Četl jsem nedávno zbožnou pověst, legendu, o blah. Heřmanu Josefovi. Jako drobný hošík skvěl se andělskou čistotou a nevinností a toužil vždy něco nového o Ježíšku slyšeti. Proto vždy rád spěchával do školy. Ale na cestě nikdy neopominul staviti se v kostele a tam před obrazem Matičky Boží s Jezulátkem pokleknouti. Zdvihl vždy nevinná očka na posvátný obraz, vykládal Jezulátku, co věděl nového, sypal pod obraz kvítí a zdobil jej věnečky. A Matička i s Ježíškem, zdálo se, že radostně polížíli na nevinného hošíčka. Jednou spěchal chlapec obzvláště radostně do kostela. Jablíčko červené maje v ruce poklekl před Jezulátkem a prosil je snažně, aby ten dáreček vzalo si od něho. A hle! božské dítě napřáhlo ruku a s líbezným úsměvem bralo jablíčko od chlapce . . .

Je to, dr. rod., jen pověst, nic, než krásná, zbožná pověst. Ale i při této pověsti vidím oči vaše se lesknouti vřelou touhou a neuvědomělou nadějí. V očích vašich čtu přání: O kdybych já měl děti tak nevinné a čisté, jako byl tento svatý hošík. Potěšte se, přání vaše je dobré a proto není nemožné, není neuskutečnitelné. Ve vaší moci a ve vašich rukou spočívá nevinnost a čistota srdce vašich miláčků.

Pečujte bedlivě o to, aby děti nechoulostivěly. Choulostivost probouzí předčasně zlé myšlenky a žádosti. Za tím účelem se radí, aby děti nespaly v peřinách. Nejlépe je, když dítě spí na tvrdém slamníku, nebo na tvrdých žíněnkách. Též senem vypchané podložky jsou daleko zdravější než peřiny. Nesmíte trpět, aby děti měly ruce pod příkrývkou. Ruce musí býti vidět. A proč? Děti to lehce svádí hráti si se svým tělem. Z toho snadno povstávají hříšné návyky a tajné hříchy. Možno-li vám to jen trochu, postarejte se, ať nespí děti pospolu, ani s dospělými ne. A jakmile ráno dítě procitne, okamžitě ať vyskočí z lože, aby se nepovalovalo v teplé posteli. Nebojte se posílat děti za nevlídného počasí ven — zvykejte je záhy snášeti útrapy tělesné, dětem to jen prospěje a učiní otužilými pro další život.

Slavný lékař: Oesterlen napsal: Čistota jest jenom možna při střídmém, prostém životě . . . Proto nedávejte dětem silné, kořeněné stravy masité, nedávejte jim pítí lihovin, neboť těmi věcmi probouzí se předčasně pud pohlavní.

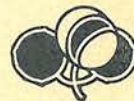
Mějte pozor před dětmi na to, co mluvíte! V mnohých rodinách mluví se bez obalu o věcech pohlavních, o všelijakých milostných a záletných pletkách, a pak se rodiče diví, že děcko je chytré v těch věcech, brzy zkažené.

Mějte pozor na četbu svých dětí. Nejzdravější četbou pro děti jsou cestopisy, knihy přírodopisné, životopisy . . . Necháte-li

děti čísti zamilované povídky a romány, děti předčasně dozrají, a pak se divte, že 14letí kluci si z nešťastné lásky berou život . . . Neberte děti školní do divadel, do zábav, kde se smyslnost dráždí, kde je vše vypočteno jen na nízké pudy . . . Učte dívky, aby měly úctu ku svému tělu, a sami životem svým nekazte nevinnosti svých dětí . . .

Jistá spisovatelka* vykládá ze svých vzpomínek: Z víru vzpomínek vynořuje se mi obzvláště jedna postava. Viděla jsem ji nejprve ve vězení. V jejím pohledu bylo cosi, co mě k ní vábilo a mě hluboce dojívalo. Pravila jsem jí: »Budete tento týden na svobodě, přijďte ke mně, ukáží vám jinou cestu života.« Ale dívka zakývla vzdorovitě hlavou a pravila: »Ne, nepřijdu, budu žítí jak se mně chce.« Leč přišla, bohužel až po několika měsících, když se byla znova do bahna neřestí vrhla. Jaký to pohled do úžasné propasti hříchů. Přes třicetkrát už byla uvězněna, ač měla teprve 28 let. Hluboký soucit pojal mě, když jsem ji viděla před sebou v drahých šatech, za hříchy své koupěných, v kloboučku, plném kvítí, s bílým závojem, světlou bluzou z nápadně zbarveného hedvábí, v jemných rukavičkách. »Emmo«, děla jsem jí, kladouc rámě své kol jejího krku, »jak jste přišla na tyto cesty? Který byl prvý váš krok k tomu?« Děvče zavzlyklo: »Má matka byla opilkyne, ta mě na ty cesty přivedla. Neměla jsem o těch věcech ani potuchy, ale pak jsem poznala vše. A jak je se mnou, tak vede se s tisíci jinými; vy je neznáte, ale já poznám každou, kterou potkám. Má matka je vinna, já bych ji mohla proklínati!«

Matky, slyšíte? Přejete si též, aby vás kdysi vlastní dítě proklínalo? Zajisté nikoli! Nuže, uspořádejte svůj život dle zásad křesťanských, vychovávejte děti rozumně, mravně, tak nejlépe zabezpečíte jim dobrou budoucnost, a sobě pozehnání dítek i pozehnání boží.

* »Deine Tochter«, Frieda Ufer-Held.

II.

Jak vštípati dětem lásku k Bohu, lidem a přírodě.

»Kdo miluje bližního, naplnil zákon.«
Řím. 13., 8.

Po prvním mém kázání o výchově rodinné prý někdo prohodil: Těžko je velebníčkovi radit, jak se mají vychovávat děti, když nemá z toho doma zkušenost Co na to říci? Nedávno mě zase zastaví hospodář jeden, když jsem šel ze školy, a povídá: Ale, to máte asi pernou práci v té škole. Já mám doma jenom pět dětí a nevím si s nimi často rady, a vy chudáci jich máte v jedné třídě prý na 90. Co teprve vy vystojíte? — Co tím chci říci? Že kněz a učitel naučí se z knih a ve škole častým stykem s dětmi mnohému, o čem směle může pak poučiti i rodiče, zvláště ty, kteří o děti nedbají. Aby však zase dnes někdo moje rady z téže příčiny trpce nenesl, chci ukázati vám, *jak matičky české vychovávaly své děti Pánu Bohu*, a jak je vedou k Bohu dnes. Tak aspoň dobře poznáte rozdíl a poznáte, co a jak napravití máte.

1. Matičky naše začínaly s náboženskou výchovou, kdy děti nedovedly ještě žvatlati. Sotva blažená láska mateřská první úsměv na tváři děťátka svého vykouzila, již zaznívaly v jeho srdéčko drobné modlitbičky matčiny*. Ukládajíc matka miláčka ku spánku, říkala nad ním: »Pán Ježíš buď mi v hlavách, Pauna Maria v nohách, andělíčkové boží po všech všudy stranách«. Považme jen, jak se dítě, beroucí už rozumek, cítilo po celou noc bezpečno ve společnosti tak laskavých a mocných ochranců! — Dříve, a doufám, že tak činí se dosud, modlívala se celá rodina večer

* Bartoš, Naše děti, str. 18.

společně. Tu zvykala matička dítě, jež nedovedlo ještě žvatlat, aspoň tiše se chovat, kleknout a ručky sepnout. Dítě velmi brzo na to zvyklo, jen když vidělo dobrý příklad na dospělých. Místo modlitby poslalo dítě ráno i večer, návodem matčiným, Pánbičkovi pusenku.

2. Říkává se, že dítě má roka doběhnouti, t. j., do roka že má choditi. S chůzí vyvíjela se i řeč. Jakmile dítě trochu žvatlati počalo, učila je matka žehnati se křížem a modliti se krátké, ale srdečné modlitbičky. Ráno se s dítětem modlila: »Andělíčku, můj strážníčku, opatruj mi mou dušičku«. Nebo »Z lože vstávám, chválu vzdávám, Otci svému — nebeskému — za stráž noční. Bože věčný — račiž mne — tohoto dne — ostříhati — a chrániti. Amen.« Na večer modlili se spolu toto: »Půjdu spáti, dej mi vstáti, o můj Bože, z mého lože, v ranním čase, zdrávu zase.« A k sv. Barboře: »Svatá Panno Barboro, opatruj mě v hodinu smrti mé. Amen.« — Současně vštěpovaly hodné matky dětem, co je Pán Bůh, že je všude, že vše, co máme, je od něho, co má tatínek a maminka, je též od Pána Boha. Hodný otec bude mluvit asi takto: Já jsem tvůj otec, já jsem tvá matka. Ale Pán Bůh je otec nás všech. My ho nevidíme, ale on nás vidí všude, protože je na každém místěčku. Vidíš to obilí na poli, ta kvítka na lukách, ty hvězdičky na nebi? To všechno dal nám Pán Bůh (Dle Komenského). Jeden je Bůh, a toho budeš potřebovat, když už ani mne ti potřebí nebude. Jeden je Bůh, který tě ochrání, když já tě nebudu moci ochrániti, jeden je Pán Bůh, který ti dá štěstí a radost, když už já ti nebudu moci připraviti štěstí a radosti. (Pestalozzi.) — Tak mají vkládati rodiče první sítě božského učení v útlé srdéčko dětské.

3. Než děti začnete učiti modlitbám těžším, musejí věděti něco o Pánu Bohu. V tom velmi chybují mnozí rodiče, že trápí a přecpávají děti dlouhými modlitbami, nepověděvše dříve dítěti ničeho o Pánu Bohu. Teprve ve 4. roce možno začíti s Otčenášem a Zdrávas Maria. A jak to dělávaly rozumné naše matky? Zprvu se matka sama modlila hlasitě, a dítě mělo jen pozor, naslouchalo pouze. Později zachytlo samo některá slova, říkalo je s matkou a za nějaký měsíc naučilo se hravě modliti. Předříkávat dítěti slovo za slovem a nutit dítě, aby to opakovalo, není tuze rozumné.

K Otčenáši přidávaly matičky tento stručný katechismus: Kolik je Pánů Bohů? Jeden. V kolika osobách? Ve třech. Jak se jmenují? Bůh otec, Bůh syn, Bůh Duch svatý. Kdo tě stvořil? Bůh Otec. Kdo tě vykoupil? Bůh syn. Kdo tě posvětil? Bůh Duch svatý. A kde? Na křtu svatém. A čím? Svou božskou milostí.

Později teprve v pátém, šestém roce, učilo se dítě modliti Věřím v Boha, Desatero, Anděle Strážný, Zdrávas Královno. —

Při modlitbě ať se chová dítě vždy slušně. Dětem, když se modlily nemyty, říkalo se, že se modlí za utopeného; modlilo-li se na peci, říkalo se: »Klekni na zem, na zemi se chléb rodí, ne na peci«. »Kdo se modlí leža, toho Bůh slyší spia«.

4. Jak církevní rok následoval, tak prožívalo dítě s dospělými jednotlivé události ze života Kr. Pána.

Všimněme si jenom neděle. Jakou má neděle, řádně svěcená, pro útlou duši dětskou význam! Vše ticho, nikdo nepracuje na poli, ni doma, ni na dvoře. Všichni pěkně oblečení jdou pryč z domu. A kam? ptá se dítě. Do kostelíčka, Pánu Bohu poděkovat, poprosit ho. Třeba dítě nemůže do kostela, už příklad dospělých působí na ně mohutně. Dítě nabývá přesvědčení, že místo, kam jde otec i matka, je něčím obzvláště krásným a svatým. Tak se probouzí v dítěti touha, brzo, co nejspíše, jíti do toho kostelíčka, také tam prositi Pánbička, také mu děkovati... Věřte mi, př. dr., že vzpomínka na tu vůni a krásu neděle ve věku dětském je tou nejmilejší vzpomínkou z dětství, protože tu poprvé dítě poznává, že není tu člověk, jen aby se lopotil a dřel, že nežije jen pro sebe a pro tělo, ale také pro Pána Boha.

Už v útlém věku má slyšeti dítě o Ježíškovi. O vánocích se mu vyloží o Ježíškovi v jeslích, o třech králích, o pastýřích. Dětský věk Ježíška je nejbližší dětem a nejprístupnější, proto povídá-li se o Jezulátku, děti to přímo elektrisuje (Fr. Pinkava). O velikonocích se mu vyloží, že ten Ježíšek zatím vyrostl, a že ho nehodní lidé přibili na kříž... Při tom vždy matka podotkne: Až budeš chodit do školy, dovíš se toho více o Ježíškovi. Tím probouzí zájem dětí, připravuje půdu, na které kněz ve škole může dále pracovati se zdarem.

5. A mluvíte-li o Pánu Bohu, jen s láskou mluvíte o něm. Nesmíte dětem líčiti Boha jako nějakého ukrutníka. Jako v jisté rodině. Chlapec smlsl kousek cukru a otec zvolal přísně: Jak budeš mlsat, dostaneš se do pekla! Budeš-li vyvádět, pošle tě Pán Bůh do pekla! Jen to nejez, však přijdeš do pekla!... Takové vyhrůžky byly nesmyslné. Chlapec viděl v Bohu jen strašáka, jen bytost, která bije, která nemá na starosti nic, leda špehovat lidi, a za všecko je trestat peklem. Chlapec proto nerad slyšel o Pánu Bohu, nerad se modlil, pojal nechut a posléze nenávisť k Bohu. A pak se stal z něho nevěrec. Čí vinou? Jen vinou nerozumných rodičů. Tak matičky naše nevykládaly o Pánu Bohu, ony ho dětem líčily jako sice přísného a spravedlivého, ale přece jen laskavého a dobrotivého tatíčka.

Tak kladly matky české první sítě božského učení do srdcí dětí. A z dětí takových vyrůstali lidé opravdoví, lidé zbožní, praví a poctiví křesťané, chloubka církve a vlasti.

A jak to činí nynější matky? Kéž bych nemusil o tom mluvit. Ale nemlčeti mi káže můj úřad, má svatá povinnost. Když jsem se na počátku škol. roku obezámil s dětmi v první třídě, zkoušel jsem, kolik se jich umí modlit. A poznání mé bylo zdrcující. Třetina dětí nedovedla udělati kříž, a modliti se jakoby ani jakživy neslyšely. O čem to svědčí? O spustlosti rodičů, či o jejich lenosti a nerozumu? Zdá se, že je marno některým o tom vůbec mluvit. Mají uši a neslyší, a když slyší, nevěří, a věří-li přece, tož si nepovšimnou a neposlechnou. Ale ať jenom nenaříkají kdysi, za páru let, ať nenaříkají, až bude pozdě. Bez náboženské a mravní výchovy nepořídíte ničeho ve výchově dítek. Položíte-li však v útlém věku dětem svým dobrý mravní základ, nemusíte se báti o děti, že se pokazí. Mohou snad poblouditi, poklesnouti, ale nikdy se vám nevrátí nadobro mravně zkaženy.

II. Současně s láskou k Bohu má se pěstiti u dětí láska k lidem. Tato má býti vlastně základem lásky k Bohu. Nebo jak může člověk milovati Boha, kterého nevidí, když nemiluje bližního, kterého vidí? Poněvadž se ještě k této věci častěji vrátíme, upozornuji dnes jen na tyto dvě věci: Neučte děti mstivosti, a pak, neposuzujte před dětmi každého. Uchráňte-li těchto dvou hříchů své děti, pak dobrý jste jim vštíplili základ lásky k lidem.

a) Všeobecně se naříká na úpadek lásky k bližnímu, na vzrůstající se mstivost. Proč je na světě tolik lidí mstivých? Příčinu každého hříchu dlužno ovšem hledati v prvotním hříchu, ale že tato náklonnost ke mstivosti nebyla záhy potlačena u dítěte, to zavíní si zhusta jenom rodiče sami.

Jistá matka vychovávala takto děti. Chlapec vyváděl, na jednou narazil o stoličku a plakal bolestí. Tu mu matka honem přinesla palici, a místo, aby chlapce napomenula k opatrnosti, pravila mu: Tu máš, srdéčko moje drahé, bacej tu ošklivou seslí, co ti udělala bebéčko, a neplač už. Chlapec nedal se dvakráte pobízeti a mlátil do stoličky, až z ní třísky lítaly. Jestli chlapec zapackal o kámen a na nos upadl, přinesla matka metlu, a synáček vymrskal kamení metlou, protože mu neuhnul s cesty. Kdysi ho uškrábla kočka. Protože řval, matka mu chytla nezdárnou kočičku, a chlapec jí musil hodně vypráskati. Tak si vychovala matka z chlapce mstivého a ukrutného člověka. Už ve škole mlátil pěstí do každého, kdo mu neuhnul, kdo se na něho zamračil, a když dorostl, popadl vlastní matku za hrdlo, protože mu nechtěla dáti peněz na muziku. (Dle Salzmann.) To bylo tedy vychování převrácené. Když se děti zlobí, nesmí jim matka strkati, na čem by si zlost vylily. Naopak, má jim ukázati pošetilost zlosti a hněvu a ne dráždit je ke mstě.

b) Mnozí rodičové místo lásky vštípí dětem svým nenávisť k lidem, k celému světu. A čím? Tím, že nemají před dětmi pozor na svou řeč. Posuzují a pomlouvají před dětmi kde koho, na nikom nenechají ani chloupka dobrého. Není pak divu, že děti nemohou si nikoho oblíbit, ke každému chovají nechut, zlost a tajné nepřátelství.

Jistá matka sedávala se šitím u okna. Dvě děvčátka svoje si posadila k sobě a tu každého, kdo šel okolo, pořádně zcuchala a pomluvila. Podívej se tam na tu. Jak si vykračuje. Zas má nové šaty a do krku nemá co vstrčit. Že to také její muž trpí. E, však ví proč . . . Ach, ty můj Bože, podívejte se děti, na ty dva. Ale nemravny nemravné — že se to nestydí spolu vláčit. On nic, ona nic, a co ona konečně na něm má, je to takové chlapisko ošklivé . . . A tak to šlo celý den. Děvčátka poslouchala velmi pozorně, pomamila se brzo a za několik let považovala celý svět za veliký blázinec, všecky lidi za lumpy nebo blázny. Neměly přítelíčka pro svou ošklivou povahu. Ano i nápadníky odbývaly, protože na každém viděly nějakou chybu. Pak zůstaly do smrti na ocet, staly se nejhoršími klepnami a sužovaly svými jazýčky celý svět. (Dle Račinky.)

Rodiče, probouzejte u dětí lásku k lidem. K tomu ovšem není třeba, abyste jim říkaly pořád: Miluj lidi, miluj toho a toho, chovej lásku k lidem. Ach, ne, slova láska a milovat vůbec děti nemusejí slyšeti. Neučte je posuzovačnosti, pomluvě, mstivosti, tak nejlépe, prakticky probudíte tu lásku k lidem u svých dětiček.

III. Řekl jsem, že děti mají v Bohu spatřovati dobrotivého Otce a nikoli ukrutníka, který se mstí jen peklem. Podobně mají viděti v *přírodě* laskavou matku a ne nějakého nepřítele, který chce jenom uškoditi.

Je to velký nerozum, straší-li se děti každým zvířátkem. Takoví chytří rodiče volávají na děti: Necháš tu housenu, uštípne tě, umřeš a potom tě položíme do hrobečku. Honem uteč, tam běží myš, ukousne tě. Nedívej se na tu žábu, strčíkne na tebe jed, a ty umřeš. Ještěra leze v trávě, uteč, sice tě ofoukne, a ty dostaneš boule na nožičku. Tak a podobně mluví rodiče k dětem.

Toť nerozum. U nás je jedovatá pouze zmije. Jen to musíme říci dětem. K ostatním zvířátkům nesmíte budit u dětí ošklivost a huus. Čeho tím chcete dosíci? Či jste snad žárlivi na tu lásku dětí? Doufám, že nejste takové směšnosti schopni. Když se tak nerozumně k dětem mluví, bojí se ony potom každého kroku. Všude vidí nepřítele, všude nebezpečí, nemoc, smrt. Potom uvažují takto: Proč jenom Pán Bůh stvořil ten zlý a hloupý svět? Pozbudou jasnou a správnou představu o Bohu samém.

Počínejte si tedy, rod. dr., na obrat.

Učte děti: To zvířátko se jmenuje tak a je tu proto a proto. Neboj se ho nic, to jenom hloupé děti se bojí takových nevinných zvířátek. Dítě má se cítiti v přírodě jako doma, či lépe, jako ve velkém chrámu božím. Vše se v něm na dítě usmívá, vše se mu nabízí s láskou, v broučku vidí bratříčka, v žabce a ještěrce vidí sestříčku. Přilne k přírodě, nese si lásku k ní do let dospělých, a v přírodě najde spíše útěchu a radost než u lidí.

A když už mluvím o tom strašení dětí, podotknu ještě něco. Nevykládejte dětem pohádek o strašidlech. Pohádky vůbec mají se vykládati dětem, jenom ne pohádky o duších a strašidlech, o čertech, o mrtvých atd. Dokud děti neslyší o takových věcech, jdou směle ven, do tmy, na půdy v noci i do sklepa. Cítí se ve tmě tak bezpečny, jako ve světle, nepřijde jim na mysl, že by se měly znepokojovali. Ale sotva jim první pohádku o strašidle vyložíte, už se dostaví strach, dítě se bojí večer ze světnice, všude vidí strašidla, duchy samé, fantasmie se přebarví, a děti mají po šťastném mládí, mají po ráji dětském. A nejhorší při tom je, že je z toho ráje vyhnali vlastní rodiče.

Proto nemučte děti strašidly, nevolejte jim bubáky sami. Jen tak budou z vašich dětí lidé bez bázně, kteří budou moci pohleděti trpkému životu směle a neohroženě do obličeje. Kde láska k Bohu, k lidem a přírodě v srdci hřeje, tam je pravé štěstí, mír a klid, tam dle slov svatého Pavla »naplněn jest zákon.«

III.

Jak napomínati a trestati.

Nedej se přemoci zlému, ale přemáhej zlé dobrým. Řím. 12., 21.

Jako malý hoch byl jsem s matkou v sousední vesnici při svěcení školy. Na podrobnosti se ovšem už nepamatuji, jen to dosud živě vidím a slyším, jak vystoupil starý, bělovlasý kněz na kazatelnu pod širým nebem a v neobyčejně jadrné řeči své uvedl též toto slovenské přísloví: »Ohybaj mia, mamko, dokud su já Janko; až já budu Jano, neolneš mia, mammo!« Uteklo od té doby mnoho roků, a já si to přísloví mnohokrát už opakoval. Bezděky se mi vynořilo zase na mysl, když dnes, na svátek sv. Rodiny, chystaje se na dnešní kázání, jsem uvažoval o významu sv. Rodiny pro nás a když jsem přečetl si sv. epištolu dnešní a našel v ní významná slova: »nedej se přemoci zlému, ale přemáhej zlé dobrým.« Platí slova ta ovšem každému, hlasatelům slova božího, platí dítkám, ale platí především i rodičům: nedopusťte, aby zlo, ale dobro ve vašich dítkách vítězilo, vychovávejte je dobře, na dobrém domácím výchovu záleží bezmála celý život člověka! »Člověk jest málem jen to, co z něho rodiče vychovali.« (Šmilovský.)

1. Bez ohýbání dětských duší, *bez napomínání a trestů* nesvede se ve výchově ničeho. 2. *Co však musí trestu předcházeti* a 3. *Jak že se trestati má* — o tom chci vám, drazí rodičové, dnes něco v krátkosti pověděti, abych vám pomohl vy-

chovati dítky vaše tak, aby byly co možná nejvíce podobnými sv. dítěti Ježíškovi, a aby vaše rodiny byly v ctnosti, štěstí a spokojenosti co nejvíce podobny sv. Rodině nazaretské.

1. Vznešená dáma navštívila svou přítelkyni. Procházely se po zahradě a přely se o to, zda jsou děti od přirozenosti dobré či zlé. Paní domu tvrdila: »Dokud dítě nevidí zlého příkladu, je hodné a dobré, každé dítě od přirozenosti je nevinné, je vtělený audílek.« Ale druhá paní, patrně už trochu zkušenější, namítala, že dítě vlivem hříchu prvotního přináší sebou na svět zlé náklonnosti, jež propukají náhle, samy sebou i bez zlého příkladu. V tom příběhla dceruška hostitelky, ve věku 6 let, a žadonila na matce, aby jí utrbila vzácnou jakousi růži. Matka jí to odepřela, a tu dceruška začala plakat, cupat zlostně nožkama a křičela: A já chci, já chci, a ty jsi, matinko, zlá, zlá... Matka užasla nad tím výbuchem hněvu, jež u svého dítěte dosud nepozorovala. A přítelkyně se jí táže: Jsi ještě přesvědčena, že jsou děti od přirozenosti dobré?

Dr. př., co jsem vám chtěl tím příkladem znázorniti? Nic jiného, než to, že děti si přinášejí do vínku celou řadu zlých pudů, špatných náklonností — je to následek hříchu dědičného. Chtějí-li rodiče z dětí svých míti dítky hodné, nesmějí nečinně přihlížeti k probouzejícím se jejich zlým náklonnostem. Naopak, rodiče musejí *náklonnosti ty krotiti a v pravé meze uváděti*. Ale jak často chybní v té věci rodiče! Někteří dítek nenapomenou, nepotrestají, a teprve až se z Janka stal Jano, chtějí ho ohýbat, ale už je pozdě: Jano se už ohnout nedá. Jiní rodiče zase bezpříkladnou přísností vychovávají si z dětí zarputilce a své úhlavní nepřátele. Jako ve všem na světě, i tu třeba dbáti té zlaté střední cesty.

2. a) Má-li dítě činiti dobře, musí viděti nezbytně dobrý příklad u svých rodičů. Děti, co vidí, to napodobují. Vzpomeňte, když dítě začíná mluvit, jak po vás všechno opakuje, žvatlá. Napodobování je člověku, zvl. dítěti vrozeno. Někdy se dětem nemusí uic prikazovati, a ony to činí, jen když vidí a slyší, že to jiní, zvláště rodiče činí. Nejlépe nám ukázal, jak se má vychovávat, Kristus Pán. Coepit facere et docere. On vychovával na prvním místě příkladem svým a teprve slovem. Proto, rodiče, předcházejte dětem vždy dobrým příkladem, nemá-li celá výchova vaše býti pochybenou.

b) Když už příklad nepomáhá, musí se dítě náležitě poučiti. Aby dítě vědělo, co činiti může nebo má a co činiti nesmí, musí býti dříve od rodičů náležitě poučeno. Tu se mu řekne: Podívej se, tak a tak se to dělá, zkus, zda to dovedeš. To a to dělej, to a to nedělej!

c) Když dítě se dopustí něčeho, co učiniti nemělo, nesmí se hned trestati, musí se napřed napomenout, musí se mu domluvit. Ale tu jest rodičům dbáti jisté míry. Napomenutí musí býti stručné, nesmí to býti celé kázání, jaké dávala na př. ona matka, která chtěla své děvčátko hodně rozšafně vychovati: po celý den kázala dcerce, co má dělati a co ne. Myslíla si: budu-li děvče hodně napomínati, uvázne tu a tam přece něco. Proto začala hned z rána vždy u snídání a tloukla při tom dlaní na stůl: »To ti povídám, Růženko, ať jsi dnes hodná, hezky pleť, ke každému se přívětivě a zdvořile měj, na první slovo poslechni. Kam se to díváš, když s tebou mluvím? A budeš-li něco chtít, pěkně za to popros. Ale co to vidím? Ty jsi si novou zástěrku kávou polila, nemůžeš-li mít pozor? Počkej, já tě naučím čistotě, že si to zapamatuješ! A jak to zase sedíš, nemůžeš-li přímo sedět, jako já? Musíš se opíratí?«

A tak vám to šlo celý den. A čeho se matka dovadila? Děvče zvyklo na stálé napomínání a kázání matky a za nějaký čas už jí ani neposlouchalo. A matka si pak stěžovala: »Já si stálým napomínáním ještě souchotiny uženu — a nic nepomůže — jak bych hrách házela na stěnu!« (Salzmann: Račinka.) Buďte tedy, rodičové, strážliví v napomínání, aby se děti neotupily. Neříká se nadarmo těm, s kterými se někdo celý den zlobí, že jsou už — ozlobení, ovadění, otupení.

d) Po marném napomínání hrozí se trestem: »Uděláš-li to ještě jednou, potrestám tě.« Jako při napomínání, tak i při vyhrůžkách musíte dbáti, dr. rodičové, jistých mezí. Nerozumně byste si počínali, vyhrožující takovými tresty, které bez zvláštní krutosti nejsou možny. Tak jistý otec chtěje dobře vychovati synka, vyhrožoval mu takto: »Jak mi ještě jednou selžeš, jazyk ti uříznu! Jak budeš rozpustilý, hlavu ti utrhnu, nohy ti přelámu, všechny vlasy ti z hlavy vytrhám.« Chlapec byl takovými vyhrůžkami zprvu ovšem ohromen, a zaleklo ho to na krátkou dobu. Ale když viděl po opětné lži, po opětné rozpustilosti, že má dosud hlavu celou a jazyk v ní, že má dosud neporušené nohy, smával se po tichu při vyhrůžkách otcových. »Ale, vždyť to tatínek ani udělat nesmí« — šeptal si vždycky a už si z vyhrůžek nic nedělal, jednaje podle své chuti. — Dr. rodičové, vyhrožujte dětem jen tresty takovými, které splniti můžete. A když jste už jednou pohrozili, tož hrozbu svou po opětném přestupku dítěte vyplňte. Jinak se uděláte v očích vlastních dětí směšnými. Do zelí staví se hasroši, aby zahrnali zajíce. Zajíc však vída, že hasroš je jen klamem, nedělá si z něho nic a brzo v jeho stínu okusuje nejlepší hlávky. Mějte pozor, rodiče drazí, ať nejsou vaše hrozby v očích vašich dětí též takovými hasroši!

e) Casto vyvedou děti něco nepatřičného za zády rodičů buď z rozpustilosti, nebo z dětské nerozvážnosti. Rodiče tuší, kdo to udělal, ale dříve než dítě potrestají, musejí věc náležitě vyšetřiti, rodiče musejí přivésti dítě k tomu, aby se přiznalo samo a dobrovolně. Na příklad: Rodiče přijdou z práce domů a najdou rozbitou tabuli v okně. Sklo je vypadlé ven, patrně, že bylo okno vytlučeno ze světlice. Jak si tu mají počínat? Rozumný a rozvážný otec vezme dítě za ruku, vlídně a laskavě se na ně zahledí, a ptá se ho bez hněvu: »Kdo to udělal? Je to tvá práce?« A dítě není-li úplně zkažené, vidouc vážnou, ale přece dobrotivou tvář otcovu, přizná se bez otálení a řekne: »Ano, já jsem to udělal. Opuště mi, tatínku, já si dám podruhé už pozor.« Tak a ne jinak si máte, rodičové, počínati, vyšetřovati skutky dětí s největší vážností sice, ale zároveň laskavostí. Když však začnete se vztekle mračit, nadávat a z děcka takovým způsobem vynucovat přiznání se, nedivte se, že polekané dítě zapře a selže. Rodiče mnozí svým nesmyslným chováním sami si vychovali z dětí lháře. Mějte tedy při vyšetřování na mysli, že otázky davané s přísným obličejem a vyhrůžným hlasem mají za následek odpovědi lživé.

Když se dítě přizná, tu buďte rodiče milosrdní a dítěti odpusťte trest celý nebo aspoň polovici. Když se dítě přizná, a vy je přece se vši obvyklou přísností potrestáte, bude dítě po druhé špekulovati takto: Nepřiznám-li se, nebude zle, přiznám-li se, bude zle, tož se raději nepřiznám!

3. Mluvím stále o trestu. Leč důležitou otázkou jest a) *jakého trestu rodiče užívati mají* a b) *čeho při trestání nezbytně dbáti musejí*.

a) Čím se mají děti trestati? Který trest je vhodnější, mravní nebo tělesný? Podívejme se, př. dr., jak kdy trestal Bůh sám! První rodiče potrestal na duchu i na těle. Odňal jim milost posvěcující, zatemnil rozum, oslabil vůli — toť byly tresty duševní. Dále vyhnal rodiče z ráje, poslal na ně nemoce a posléze smrt. Toť byl trest tělesný. A jak si počínal Kristus Pán? Trestal též mravními bičičky, tresty, ale kupce z chrámu vyhnal bičičky skutečnými! Opravný je tedy obojí trest, mravní i tělesný.

Dítě nezkažené má dosti vyvinutý smysl pro čest. Děti si váží cti jako něčeho vznešeného, a proto první tresty mohou spočívat v tom, že dítěti odejmeme poctu, že je zahanbíme. Nezpusobné dítě na př. nenecháme jísti společně s ostatními za stolem. Ale zase nesmíme dítě příliš často zahanbovat, sice otupí záhy jeho dětský cit. — Dále mohou se děti trestati odejmutím něčeho příjemného. Lenochu nepopřejeme vyrazení, mlsnému dítěti odepráme mlsku, rozpustilci omezíme jeho svobodu, nepustíme ho na hru.

Kdy je na místě druhý trest, tělesný? Vzpomeňme si na příklad o Helim. Měl dva rozpustilé synáčky. Sám jsa velmi zbožný, syny své také zbožně napomínal, a nikdy nepoužil metly, která tu jedině mohla pomoci. Za to byl Heli potrestán nešťastným osudem synů svých a smrtí vlastní. Příklad tento nám názorně povídá, okazuje, kdy se dítě může a má bít. Je-li dítě nevázané, hrubé, drzé, nestydaté, nemravné — tu pomůže jenom tělesný trest. Když dítě trápí zvířátka, nebo bije a týrá jiné děti, musíme mu ukázati na jeho vlastním těle, jak to bolí. Když toho tedy třeba jest, tescete děti i tělesně, ale vždy s rozumem. Ač nezavrhuji trest tělesný, přece jenom musím přisvědčiti tvrzení, že čím více se kde bije, tím horší je tam kázeň. Nelidské jest, dítě tlouci hlava, nehlava. Na takové otlučené dítě nepůsobí už nic, ani vlídné slovo, ani trest tělesný.

b) Musíte-li už dítě tělesně potrestati, nečiňte toho v prvním návalu hněvu a vášně. Snadno byste mohli míru trestu přestoupiti a dítěti uškoditi. Starý mudrc Kato, chtěje kdysi bít svého žáka, zdvihl ruku s metlou, ale v tom si uvědomil, že je rozvášněn a proto trest odložil. Když se k tomu namanul jeho přítel, pravil Kato: »Toho jsem chtěl bít, ale že se hněvám, neučiním toho.« Učený muž Seneca pravil podobně: »Dokavad se hněváš, nesluší nic ani zlého, ani dobrého chování činiti, nebo v tu dobu rozum lidský je oslepen, že neví, co činí.« (Gabriel Václav: Rodinné vychování. Str. 248.) Proto je dobré, když dítě vyvede něco matce, že je potrestá otec, proviní-li se otcí, tu je zase matka potresce.

c) Trestajíce, buďte dále, rodiče, důslední! — Netrestejte jako v oné rodině, v které, když dopustilo se dítě něčeho trestuhodného, a otec byl v dobré míře, dítě nepotrestal, ani je nepokáral. Na druhý den dítě vyvedlo totéž, ale otec, který byl nějak špatně naladěn, nesmyslně děcku nabil. Vylil si na dítěti zlost, dítě bylo hromosvodem jeho hněvu. Dítě pak nevědělo, či je, proč včera nebylo trestáno a dnes ano. Tato nedůslednost a nespravedlivost zasadila v srdce dítěte červa nenávisti k vlastnímu otcí. Proto, když dítě něco trestuhodného vyvede, trestejte je vždy a důsledně, a nedejte se nějakou sváteční náladou od trestu odvrátiti!

Děti přicházejí se zlými pudy a náklonnostmi na svět. Rodiče proto musejí dítky vésti k dobrému a od zlého je chrániti. Na prvním místě nechť předcházejí rodiče dětem dobrým příkladem. Poučujte děti, napomínejte je, kářejte je, a když třeba vyšetřovati, číňte to laskavě. Při trestech dbejte jisté stupnice, zahanbením, odejmutím nějakého požitku, tím spravíte více než bitím. Bití je na místě pouze, když jsou děti příliš vzdorné, nemravné a zkažené. I při bití buďte však rozumní, mějte pozor, ať nebijete dítě po

hlavě, aby nezhlouplo a neotupělo. Netrescete nikdy v návalu hněvu a když už jednou jste potrestali dítě pro něco, potrestejte je po druhé za to zase. Jen tak budou o vás moci platiti slova Písma: Přísl. 13., 24. Kdo miluje syna svého, tresce jej! Neodjímej od pacholete kázně! (Př. 23., 13.) Jen tak budou jednou dítky vaší radostí, nadějí a štěstím!

IV.

Povinnosti rodičů ke škole.

Po třech dnech našli ho v chrámě, an sedí mezi učiteli, poslouchaje jich a otazuje se jich. Divili se pak všichni, kteří ho slyšeli, nad rozumností a odpověďmi jeho. Luk. 2.

I neštěstí mívá v sobě mnoho dobrých stránek. Válka rusko-žaponská, která zbavuje tisíce rodin živitelů, která ochuzuje Rusko a vyčerpává nejlepší síly jeho, má i něco dobrého do sebe. Rusové poznali slabiny své v celém dosahu, prohlédli, že moc, převaha a vítězství nespočívá v počtu a síle vojska, nýbrž ve vzdělání lidu. Ruská intelligence, vidouc úžasnou nevědomost ruského lidu, vydala heslo: dejme lidu národní školy, zvedněme úroveň vzdělání lidového. A poněvadž stát je vyčerpán náklady na vojsko, musilo se obrátiti na dobročinnost soukromou. Vyzvání nezůstalo bez ohlasu. Ruské dámy přinášely své šperky a drahokamy s prosbou, aby stržené peníze za ty věci věnovaly se na zřízení obecných škol. Tak chápají v Rusku význam národních škol. U nás, Bohu díky, nejsme tak pozadu. Procházíme-li našim venkovem, nacházíme i v zastrčených dědinkách krásné budovy, často nejkrásnější budovy z celé vesnice, a na nich se skvěje zlatý nápis: Národní škola. Zlatý nápis skvěje se na školuích budovách, leč bohužel v srdcích lidu marně bychom hledali toho zlatého písma, toho pravého porozumění národní školy. Máme někde školy paláce, a děti přece vycházejí z těch paláců bez užitku, beze vzdělání. Proč jenom? Řeknu vám to upřímně, řeknu vám to bez obalu: Rodiče nechá-

pají dosud dobře, co to národní škola vlastně jest, a kazí úmor-nou práci učitelů a kněží svým nerozvázným chováním. Dovolte mi proto dnes, bych promluvil o tom, jak mají rodiče I. připra-vovati děti na školu a II. jak mají působiti se školou, když už dítě do ní chodí.

I.

V jisté mnohočlenné rodině tíha domácnosti spočívala přes celý den na matce, protože otec byl zaměstnán v továrně. Děti byly velmi nezvedené, a mladá matička nevěděla si s nimi rady. Aby je udržela jen trochu na uzdě, pomáhala si, jak mohla. Hrozila dětem komínkem, židem, Mikulášem, čertem, a když už ani příšery pekelné nic nepomáhaly, vzpomněla ve své moudrosti na pana učitele, a jala se dětem nahánět strachu učitelem. Byl-li chlapec rozpustilý, volala moudrá matinka: Počkej jen, až budeš choditi do školy, tam ti učitel dá. Zmaluje ti záda, že tě ani nikdo nepozná. Já ubohá matka jsem na vás už příliš slabá, ale až ve škole, to poznáte, co je učitel!

Děti těm hrozbám pomalu uvěřily, a to tím spíše, že slýchaly, jak to a ono dítě bylo potrestáno, nebo zůstalo po škole. Znenáhla si udělaly představu o škole, že je to taková mučírna pro ubohé děti, a učitel že je krotitel šelem, tyran, zlý člověk, který nemá nic na starosti, leda aby ubližoval a bil. Vstupovaly po prvé do školy s hroznými pocity, matka je musila násilím vléci do učírny, děti řvaly, jakoby na popravu šly, a když shlédly toho strašného učitele, vydraly se matce z náručí a hajdy domů. Čtrnácte dní byla nucena matka násilně vodit děti do školy, a dlouhou dobu to trvalo, než si učitel dovedl získati jejich srdce. Bylo to ovšem jen na velikou škodu dětí. Opozdilily se v učení, a učitel měl s nimi zbytečné trápení a to jen vinou nerozumné matky.

Zní to jako pohádka, př. dr., co vám vykládám. Přál bych si sám, aby to bylo pohádkou, ale zkušenost učitelů a kněží vás poučí, že mluvím pravdu, životnou pravdu. Takových nemyslivých rodičů, kteří straší své děti školou a učitelem, je dosud mnoho. Nechci takové příliš přísně posuzovati, poněvadž si myslím, že to činí více z nerozváznosti, z nemyslivosti než ze zlé vůle. Nechci také na vás ukazovati, jako byste byli též takoví. Ale kdyby vám někdy něco podobného napadlo, snažně vás prosím, nečíněte toho, nestrašte děti svých školou, učitelem, neznemožňujte výchovu a vzdělání svých miláčků svým vlastním, nerozvázným počínáním. Naopak, vaší svatou povinností jest, abyste připravili půdu už v domě otcovském škole a vychovatelům, učitelům a kněží, abyste budili zájem u dětí a lásku a náklonnost ke škole a k učitelům. Nepotřebujete mnoho mluvit, použijte jen vhodné chvíle k poučení a vzbuzení zájmu. Znázorním vám to na příkladě.

Hodný otec, kterému je milejší rodina než hospoda, zasedne večer za stůl a předčítá celé rodině něco poučného nebo zábavného. Pětiletý hošík to vidí, naslouchá pozorně s otevřenými ústy, a diví se velice, jak mohou býti v těch směšných puntíčkách tak krásné věci ukryty. Moudrý otec použije této vhodné chvíle, a praví: To se divíš, synečku, co? Tomu se říká písmenka. Až budeš jen trochu větší, půjdeš do školy, a tam se těm písmenkám budeš učit. Pan učitel, to je hodný pán, ten ti poví, jak které písmeno se jmenuje, a ty budeš umět číst brzyčko, jen když budeš trochu pozor-ný. Potom budeš zase ty nám všem předčítat. . .

Jindy vidí hošík matku počítat. To mu ještě méně jde na rozumek. Maminka maluje samá okénka, hlavičky, stoličky, a už ví, kolik má dáti řezníkovi a kolik kupci. Vtipná matka, vidouc podiv dítěte, řekne mu: To je pěkné, že? A tomu všemu se budeš učit ve škole. Tam uslyšíš mnoho pěkného. Pan učitel tě naučí psát, malovat, zpívat. . . To bude z tebe šohajíček. . . Budeš-li způ-sobný, hodný, pan učitel tě bude míti velice rád. . . »O já budu hodný, uvidíš, matinko, že já budu hodný«!, šeptá chlapec, a očka mu září touhou a radostí. *Škola se mu stává kouzelným snem, těší se už na ten okamžik, až bude seděti v lavici školní, těší se na učitele, už nyní v něm vidí vyšší bytost, která ho tak pěkným věcem naučí. . .*

Když už o této věci mluvím, nemohu nezmíniti se o jisté věci, která působí učitelům hrozné trampoty. U všech národů něžná láska mateřská rozpráví s nemluvnátkem svým jinou řečí než s dospělými. Zvláštní tato mluva dětská je velmi roztomilá. Hyté, ható, čananý, bakany, halať, hačať, hapať atd. Tato dětská mluva má však svůj význam pouze u nemluvnat do tří let, pak musí přestat všecko mazlení, a s dítětem nutno mluvit řečí správnou. Ale opičí láska některých matek nemůže a nemůže se rozloučit s dětským žvatláním a rozmazluje se i s dítětem šesti-letým. Takové dítě nevysloví *r*, vždy mu vyzní v *l*, místo *l—j*, místo *č—š* atd. Učitel se ptá chlapce: Jak se jmenuješ? *Kajej Šjámek*. Nastane řehot ostatních dětí, učitel je má co krotit. Má učit chlapce číst a psát, a zatím jej musí učit mluvit. . . Proto nemazlete se s dětmi, když už začínají chápat, mluvte s nimi správně, netrpte jim šišláním a rozmazlováním. Dítě se pak nenaučí mluvit ani do desíti let, je na posměch spolužákům, učitel má s tím samé trampoty, a to vše pro nic a za nic, jen pro hloupý matčin vrtoch.

II.

Takovým způsobem máte nenápadně připravovati děti na školu, na učitele. Ulehčíte tím trudné povolání vychovatelů a ulehčíte tím i dětem samým práci, budíce u nich lásku a

zájem pro školu. Ale důležitější úloha vám nastane, *když dítě do školy vstupuje.*

1. Jakmile se přiblíží čas, kdy máte své miláčky uvést po prvé do školy, kupte jim zavčas vše, *čeho potřebují.* A to mějte na zřeteli po celou dobu, co dítě chodí do školy. Má-li dítě prospívat ve škole, musí mít všechny knihy, péra, tužky, sešity. Bez těchto věcí je školák jako zedník bez lopatky. Prosím vás každý rok za to, prosím vás nyní znovu a snažně, kupujte rádi dětem svým školní potřeby. Neběží tu o celé zlatky, běží tu nanejvýš o několik zohalěrů.

Bývá to trapné poslouchat rodiče, jak lamentují: »Ach, Bože můj, zas chceš, děcko, peníze, člověk jenom aby se lopotil na vaše písanky...« Nemyslete, dítě má příliš vyvinutý cit pro to, po druhé se už bojí rodičů zaprosit, a ve škole jsou pak z toho samé mrzutosti. Jste-li i chudobní, ale přece chcete dětem koupit, čeho potřebují, činite tak bez žalob a proklínání. Mluvte takto k dítěti: »Vidíš, dítě milé, mám malinko peněz, sotva že žijeme, ale přece ti dám i z toho mála a dám ti to rád. Buď jenom hodný, uč se rád a dělej nám radost...« Když budete takto mluvit k dítěti, pozná ono vaši obět, vaši lásku, bude vám vděčno a s radostí bude vzpomínat na vás, až vás tu nebude.

A když už to rozhodně nejde a jste odkázáni na dobročinnost, nečiňte tak vyzývavě, nýbrž skromně. Často se stane, že přijde dítě k učiteli nebo knězi a řekne: »Tatínek vám vzkazují, že mně máte koupit čítanku, katechismus...« Co si má myslet člověk o takovém otci? Mé přesvědčení je, že i nejchudší při dobré vůli zaopatří dětem potřebné věci. Ale to už je tak na světě — koupit dítěti za zlatku školní potřeby, na to jsme tuze nuzní, ale utratit v sobotu polovici výplaty, propít ji a prohrát třeba celou, to je maličkostí... To se řekne: Musíme se posílit, povyrazit. Má-li dáti takový tatík krejcar dítěti na sešit, tu se celá chalupa otřásá křikem a kletbami, ale prokouřit do roka celé zlatky, to neznamená nic...

2. Posílejte děti do školy *v čas*, a sice pečlivě umyté, učesané a v řádném obleku.

Národní buditel náš, František Sušil, vzpomínal vždy rád na jistou příhodu z mládí, když chodil do národní školy. Přepadla ho kdysi velká nechut ke škole, a proto místo do školy zatoulal se za školu. Na štěstí se o tom matička jeho brzo dověděla. Když to zase jednou vyvedl, vzala matka provázek, a jala se synka hledat. Jakmile ho našla, uvázala ho za provázek, a tak vedla veřejně do školy. Nic se za to nestyděla, protože měla k dítěti pravou lásku. Tento skutek vyléčil Františka dokonale a když už vyrostl Sušil a byl velkým člověkem, vždy s radostí a po-

hnutím vzpomínal na tuto ráznost matčinu, a vzpomínka ta ho uvarovala od nejednoho nerozvážného kroku (Dr. Vychodil: Fr. Sušil).

Buďte také tak přísní na své děti a posílejte je bedlivě do školy. Rád věřím, že potřebujete někdy doma děti na výpomoc, ale snažte se už nějak obejít. Co získáte doma, to ztratí dítě svou nepřítomností ve škole, a tož jste zase tam, kde jste byli zprvu. A když už se vám ta nějaká úleva povolí, buďte rozumní a nezneužívejte té výhody, použijte jí jen v případě nejnutnějším, majíce na mysli jen dobro a prospěch svých miláčků.

3. *Pomáhejte* učiteli v obtížném jeho povolání. Pokud vám čas dovolí, zvláště v zimě, přesvědčte se, zda děti umějí uložené úkoly, zda mají napsány úlohy, zda umějí katechismus a dějepravu. Prohlédněte častěji dětem školní knihy a sešity, zda je mají v čistotě a pořádku. Ukažte, že se zajímáte o prospěch svých dětí, všimněte si bedlivě jejich vysvědčení! Je-li vám lhostejno, když dítě má velmi dobré známky nebo nedostatečné, nepotrestáte-li lenivé žáky, nepochválíte-li pilné a hodné, sevšední dětem vše, pozбудou chuti k učení, budou spoléhat na vaši netečnost a lhostejnost a nebudou umět jakživo nic.

Býval v křesťanských rodinách pěkný zvyk, že děti, přišedše z kostela, musily vyložit, co si zapamatovaly z kázání. A sice hned při obědě začal výslech. Myslím, že většina z vás tak sama v dětství činiti musila. Proč by se to nemohlo znova zavést! Děti jsou pak pozornější v kostele, učí se býti přítomny duchem v kostele, osvojí si tu pravou zbožnost, která vane myšlením i jednáním křesťana.

4. Byly kdysi doby, kdy čísti a psátí znamenalo vrchol moudrosti pro člověka venkovského. Dnes to už nestačí. Vědomosti lidské pokročily, a každý, kdo nechce býti zván hloupý, musí něco více vědět. Národní škola — ač ještě není bez chyb — přece podává tolik a takových vědomostí, o kterých se našim předkům ani nezazdalo. Kdyby si děti řádně osvojily vše to, co se v národní škole podává, měly by, věřte mi, pro život velmi, velmi mnoho. Připomínám jen pěkné věci, kterým se děti učí v přírodopise, zeměpise, dějepise. Ale aby se zájmem a s radostí se těmi předměty obíraly, jest na vás, dr. rod., *abyste se těš trochu o to zajímali.* Naříká se, že děti z těch mnoha předmětů si málo odnesou, a je to bohužel často pravda. Ale kdo toho nese vinu? Přechasto rodiče sami, a sice tím, že před dětmi ony předměty zlehčují, jim se vysmívají.

Když slyšel jistý otec dítě se učiti uloženým úkolům, rozkřikl se: »Co vám to za nesmysly vykládají! Potřebuješ vědět, co je elektrika, která města a řeky jsou v Netálii... Nemoř se s tím! Budeš ševcem, jako jsem já, a ne professorem. Takých hlupot nepotřebuješ!«

Byla to řeč člověka rozumného? A takových nerozvázných lidí je po venkově mnoho. Pak se divme, že děti si tak málo ze školy odnášejí! Dítě, slyšíc od otce takovou řeč, zlehčí si učení, a předměty ony jsou mu nenáviděnými. Nehleďte na všechno zastaralými předsudky, snažte se o to, aby děti vaše osvojily si co nejvíce vědomostí. Že by větší vědomosti někomu už uškodily, neslyšel jsem nikdy: naopak všeobecná zkušenost dokazuje, že čím člověk více ví, tím lépe pro něho.

5. *Osobnost učitele a katechety budiš vám před dětmi posvátnou.* Byly doby, že učitel byl na témže skoro stupni jako obecní pastýř. Je to ovšem smutný kulturní zjev pro naše předky, ale na nás jest, abychom to napravili. Jistá vdova po učiteli měla syna-studenta. Mermomocí chtěl jít též za učitele, a tu matička stará, uslyševši to, div že si nezoufala. »O kdyby mohlo tušit to dítě její, co jen společenské strasti navěšelo století na tento úřad, kterému každý čest přislubuje, ale nikdo nedává. Co ponížení haraší za tímto povoláním, jako řetěz galejního otroka.« (Štech: Kovové ruce.)

Čtete učitele jako vychovatele a dobrodince svých dětí, pochopte už jednou těžký jejich úřad, nezlehčujte stavu učitelského. Je to chybou, všeobecně rozšířenou, zvláště u tříd tělesně pracujících, že pohrdají prací duševní, že hledí na učitele, kněze, úředníky, jen jako na zbytečné příživníky a darmochleby. Je to názor nízký, tohle přeceňování práce tělesné a snižování práce duševní. Postavte se jen vy všichni, kteří pohrdáte stavem učitelským, postavte se jen na půl dne na jejich místo, pokuste se ovládnout tu dětskou drobotinu, zkuste, co je to vyučovat a vychovávat. Doma nemůžete vychovat a na uzdě udržet tři — čtyři svoje děti, a námahu učitelovu s 80 dětmi považujete za maličkost. Jen více rozvahy, zdravé, prosté rozvahy mějte při svém posuzování a rozumování.

V jisté škole potrestal učitel nezvedeného chlapce na jistou část těla, o které se ve slušné společnosti nemluví. A ještě ten den dostal hrozný dopis od matky chlapcovy, aby prý chlapce jejího tak nectně netrestal, aby našel proň nějaký pěknější trest. Učitel ten byl churavý — choroba plicní ho trápila. Za několik dnů po této události hlásil se soused onoho chlapce. »Co chceš?« »Tady Václav povídal, když jste kašlal: Budeme ho akorát trápit, ať umře.«

Nechci tvrdit, že by matka ona zrovna tato slova před chlapcem řekla, ale něco podobného jistě hoch od matky zaslechl. Potrestá-li vám učitel dítě, nehubujte naň, naopak, běžte a poděkujte učiteli za to ještě a upřímně poděkujte. Popřejete-li jen jedenkrát sluchu proti učiteli svým dětem, pohřbili jste vážnost učitelovu na dlouho a své vážnosti jste konečně též neprospěli. Když vidí

dítě, že rodiče hubují na učitele, troufá si, neposlouchá ho, neprospívá v učení, a je z něho zpupný člověk a nevědomec.

Učitele mravného, vzdělaného, pravého otce dítek si važte všichni a pomáhejte mu v těžkém jeho úřadě.

Jsmo chybující všichni, může chybit učitel i kněz. Chybí-li tedy ve veřejném nebo soukromém životě, neposuzujte je před dětmi. Nekritisujte jejich činnost, nehaňte je před dětmi, snažte se, abyste ani v nejmenším se jejich vážnosti nedotekli!

Nevýslovně tklivým dojmem působí biblické vypravování o 12letém Ježíškovi. Sedí v chrámě mezi kněžními a zákonníky. On, hošík, dítě, sedí se starci a muži a vážně s nimi hovoří o Bohu, o záhadách světa a tajemstvích Písma. Je to opravdu úchvatný obraz z mládí Ježíšova. A neuvádí se jistě jen tak na darmo. Je vzorem pro mládež a je také vážným napomenutím pro rodiče samy. Dnes vzdělání a osvěta pokročily, bylo by tedy nerozumno, zakrývatí si oči před nimi, bylo by nesprávně od rodičů, kdyby dětem bránili vzdělání se lépe, než oni sami vzdělání jsou. Spolupůsobte — pokud jen vaše síly stačí, se školou, s učitelem a knězem, a nechcete-li, nebo necítíte se k tomu dosti silni a povolání, tož aspoň nekazte práci těchto dvou činitelů, pracujících pro časné i věčné blaho vašich dětí!

V.

Kterak vychovati z dětí dobrého člověka, křesťana a vlastence.

Bezpečná mysl jako ustavičné hody. Přísl. 15., 15.

Minule jsme uvažovali o významu národní školy a o tom, jak rodiče mají spolupracovati se školou a s učitelem. Tím by ovšem výchova ještě nebyla ucelena a ukončena. Rodiče nesmějí spoléhati jen na cizí vliv, na práci učitele a kněze, rodiče musejí se snažiti, aby na prvním místě kladli základy mravnosti a ctností do duše dětí. Co to znamená: děti vychovávat? Mějte jen pozor: Dítě dobře vychovat znamená, učiniti z dítěte 1. dobrého, svědomitého člověka, 2. opravdového křesťana a 3. nadšeného vlastence. Řekl jsem sice už v minulých kázáních něco o tom, ale bylo to jen mimochodem. Dnes se k tomu vracíme, abychom si o tom podrobněji pohovořili.

I.

Šel otec se synkem vedle cizího ovocného sadu. Ovoce právě dozrávalo a lákalo svou barvou a vůní mimojdoucím. Chlapec — jak už děti jsou — nemeškal a šplhal se na jablonoň, aby si něco utrhl. Opatrný otec ovšem chlapce zakřikl: Okamžitě slez dolů! Vidíš tam tu boudu na konci sadu? Tam je schován hlídač, kdyby tě viděl na jabloni, dostal bys, a já bych musel platiti za tebe pokutu . . . Jaké mravní naučení vzal si chlapec z řeči otce? Kráští se nesmí, protože by mi nabili, a tatínek by platil pokutu!

Chápete tu nesmyslnost otcevy řeči? Taková slova učí chlapce chytráctví, šejdířství, a řeknu to přímo, zlodějství. Rozumný

otec by řekl v tomto případě: Synku, nechej toho! To není naše! Bráti, co nám nepatří, se nesmí, Pán Bůh to zakazuje, je to hřích . . . Abyste měli ze svých dětí lidi dobré, lidi svědomité, musíte v nich probouzeti záhy svědomí: »Všichni dnové chudého zlí jsou: však bezpečná mysl — (klidné totiž svědomí) — jako ustavičné hody. (Přísl. 15., 15.) K tomu dodává sv. Jan Zlat.: »Kdo čisté svědomí má, byť otrhaný chodil, vždy s hladem zápasil, blahoslavenější jest a spokojenější, než ti, již v rozkoších živi jsou.«

Navádějte děti, aby z vlastní vůle rozhodly se pro dobré, aby byly hodné vždy, i když jsou pozorovány, i když jich nikdo nevidí. Vštěpujte jim často v mysl, že dobré, spokojené svědomí je nejdražší poklad, který člověk na zemi může mít. »Správná však výchova svědomí musí započítí Bohem, neboť Bůh je tvůrcem svědomí a vložil v ně náklonnost nezadatelnou, že jen dle vůle Jeho správně vychováno býti může.« (Dr. Kachník: Výchova svědomí.) Co by prospělo dětem, kdybyste jim zanechali statky pozemské, kdybyste jim umožnili vzdělání nejvyšší, ale kdyby při tom zůstalo srdce jejich prázdné a svědomí hluché?

V rodině, zvláště v rodině mnohočlenné, je co minuta nebezpečí a pokušení ke svárům. Dbejte proto, aby děti navzájem chovaly se k sobě snášenlivě, laskavě, ústupně. Připomínejte často jim slova Tobiášova: »Čeho nechceš, aby od jiného dalo se tobě, hleď, abys ty nikdy jinému nečinil.« (Tob. 4., 16.) Netrpte u nich svárů, závisť a hněvu. Rozhodně si zakazte, aby děti pro každou maličkost žalovaly na druhé. Jestli bratří a sestry při různosti svých povah s láskou se snáší, budou se snášeti jistotně, i když dorostou, s lidmi cizími. »Abychom uměli dobře vykonávat naproti všem lidem božské umění lásky k bližnímu, třeba je cvičiti se v něm v rodině.« (Sylvio Pellico: O povinnostech člověka. Hlava XII.) A naopak: »Kdo si navykají zlovolnosti a hrubosti k bratřím a sestrám, zůstávají hrubí a zlovolní k celému světu.« (Týž.)

Rodiče sami musejí ukázati životem svým, že vědí, co to je láska a snášenlivost. Když na vás přijde pokušení, abyste vypukli v hříšný hněv, v hrubá slova, vzpomeňte si jen na slova Žalmistova: »Proto polož, Hospodine, stráž ústům mým a dvéře vůkol rtům mým; nenachyluj srdce mého ke slovům zlosti.« (Žalm 140., 3., 4.) Dbejte vždy toho, že děti všeho si všimnou, i když se toho rodiče nenadají. Dítě si hraje, ale dobře si všimne každého slova rodičů. Budete-li vy hrubi, nesmíte čekati ani od dětí jakési něžnosti a uhlazenosti.

Chlapec zaklel v jisté rodině, jako husar. Otec se toho hrozí a špekuluje s matkou, kde se tomu ten kluk naučil. »To jistě

pochytl ve škole«, těší se otec, a nevzpomene, že ještě ráno se jeho kletbami a proklínáním otrásala celá chalupa.

»Výchova nemůže nic bez příkladu: Výstrahy, rady, hrozby, odměna, všecko přichází na zmar před všemohoucím vlivem nápodoby. Příklad je síla, které se dítě nemůže ubrániti, podrobuje se jí nechtějíc, nevědouc: teprve o mnoho později a srovnáváním pozná v sobě chyb domácích tradic; ale tu jest trochu pozdě, aby se z nich vymanilo, a bylo-li dobře vychováno, jeho rozum přidá se na stranu jeho návyků.« (Pavel Janet: Rodina, str. 106.)

Jistý mladík dostudovav, ucházel se o místo úředníka. Chef úřadu prohlédl si vysvědčení a doporučení mladíkova a přijal jej. »Abych nezapomněl — přijďte na oběd ke mně, čekám vás jistě«, pravil mu na odchodu. Mladík se dostavil v určenou dobu k obědu, ale nenadál se, že to byla poslední zkouška, a ta že dopadne tak bídně. Mladík, jenž nebyl naváděn nikdy k společenskému chování, neuměl se při obědě slušně chovat, a dal způsobem svého jídla a chování pohoršení dětem úředníkovým. Takového člověka potřebovat nemohu, . . . pravil chef — a odvolal své rozhodnutí.

Nebudu zde usuzovat, jak dalece správně jednal onen úředník. Chci touto příhodou jenom naznačit, jak velice škodí v životě nedostatek uhlazenosti a slušného chování. Na to se zapomíná v mnohých rodinách, že se mají dítky naváděti a cvičiti ve slušném chování.

Uhlazenost v chování souvisí velmi úzce s ctnostmi křesťanskými, poněvadž obojí bojují proti společnému nepříteli, sobectví, a podmiňují obě nutně kousek sebezapření. Písmo sv. starého i nového zákona bohato je na místa, na nichž se vybízí ke slušnosti. Uvedu vám několik příkladů. Nezpůsobno jest, když *druh druhu skáče do řeči*, nuže, a o tom praví písmo sv.: »Kdo prve odpoovídá než vyslyší, ukazuje, že je blázen, a zahanbení hoden.« (Přísl. 18., 13.) *Hřmotný smích* též není znamením uhlazenosti, a písmo sv. jej zavrhuje slovy: »Blázen ve smíchu povyšuje hlasu svého: muž pak moudrý sotva se zticha zasměje.« (Sir. 21., 23.) *Ke skromnosti v obcování se staršími* vybízí moudrý Sirach: — »a kdež isou starci, nemnoho mluv.« (Sir. 32., 10—13.) Týž ostře káže *hltavost*: »Požívej jako člověk střídmy těch věcí, kteréž se tobě předkládají: abys nebyl v nenávisti, kdybys mnoho jedl. Přestaň první pro kázeň, a nebuď přílišný, abys snad neurazil.« (Sir. 31., 17.) A což, Spasitel náš, Ježíš Kristus, nezanechal nám příkladu ve způsobilosti? Obcování jeho na zemi bylo plno něhy a líbeznosti, nebyl dle Isaiáše ani smutný, ani bouřlivý, byl tichý a pokorný srdcem, tvrdil o sobě, že nepřišel, aby mu bylo slouženo, ale aby sám sloužil, vybízěl nesedati na svatbách na místo první, nehádati

se mezi sebou o přednost, radil: Buďte nevinni jako pacholata, buďte opatrní jako hadové, a prostí jako holubiče. (Doss: Myšlenky. 396.)

Zbožní lidé říkávají: jen když srdce je dobré, na zevnější slupce nezáleží. O nemylte se. I ta slupka má být odrazem nitra, a uvedená místa z Písma a příklad Kristův ukazují, že zevnějšek se nikterak podceňovati nesmí. Proto navykejte děti od malička, aby uctivě pozdravovaly učitele, kněze, příbuzné i ostatní lidi, aby vám přály dobré noci, dobrého jitra, dobrého chutnání, aby vám za vše pěkně poděkovaly, aby vás za nejmenší věc hezky poprosily, aby při jídle nesrkaly, nebyly hltavé, nenasytné atd. Navykne-li si dítě v domě otcovském na způsobné chování, stane se mu druhou přirozeností. Takový člověk uhlazený — nedělá-li vše ovšem zas tuze nápadně — je všude vítán, všude rád viděn.

II.

Už dříve jsem vám ukazoval, jak matičky české vkládaly první símě božského učení v útlá srdce dětská, a jak je učily lásce k Bohu. Dnes bych rád ještě něco o další *náboženské výchově* podotkl. Slavný vychovatel Pestalozzi řekl: »*Bez lásky a víry* nemáme počátku onoho vlákna, od něhož jedině všechen pravý rozvoj lidství vychází, po němž pokračuje a na němž končí. Jedním slovem: Víra a láska jsou A a Ž přirozeného vzdělání k lidskosti.« (Pestalozzi: Jak Gertruda učí své děti; str. 130.) Ano, měl pravdu muž ten, *bez víry* není pravého lidství. Je proto na rodičích, aby tu víru dětem ze srdce nervali.

Vykládal jsem dětem ve škole, co je to život věčný. Přirozeně jsem musil promluvit o nebi, o pekle, o očistci. V tom se hlásí jeden hošík a žaluje: Jeník pravil, že ani pekla žádného není, že to povídal jejich tatínek.

Bylo to dítě rodičů, nasáklých zásadami sociální demokracie. Dítě v útlém věku otrávené pochybnostmi, nakažené nevěrou otcovou.

Smutný to věru pohled do mravní bídy našeho lidu. Leda jaký žid nebo nedostudovaný človíček, který neví o naší víře ničeho, leda spousta lži a pomluv, píše nesmysly v novinách o našem náboženství, a náš nevědomý, ubohý lid tomu věří, otravuje si srdce nevěrou, a otravuje pochybnostmi i srdce vlastních dětí.

Máte-li, dr. př., nějaké *pochybnosti* o víře, snažte se poučiti, pochybnosti odstraniti, jen pro Bůh *nemluvte o nich před svými dětmi*. V tu chvíli nechápete ani dosahu svého jednání, ale pochopíte to za několik let, až vaše dítě bez víry, bez pravé radosti života bude žít jen tělu a smyslnosti. Pohlížejte na vše, co s náboženstvím souvisí, s úctou a bázni, a když sami té bázni a úcty

nemáte, tož aspoň mlčte před svými dětmi, a nekazte práci katechetovu. »Nechte maličkých přijít ke mně a nebraňte jim, neboť jejich jest království nebeské«, volá Spasitel, a na vás jest, rodiče, abyste toho volání uposlechli, abyste nebránili něžné lásce dítěte, kterou ony cítí k božskému dítěti, Ježíši.

A nejen bez víry, ale i *bez lásky* nemožno je pravé lidství. Pravil jsem, abyste vždy mluvili s bázni a úctou o náboženství a o tom, co s náboženstvím souvisí. To jsem mluvil o náboženství našem. Ale prosím vás snažně, mluvte s jistou úctou také o náboženství cizím, o církvi jiné, učte děti *náboženské snášenlivosti* od mládí už. Takto k nim asi mluvte: Ten člověk nemá sice náboženství pravé, ale přece jen věří v Pána Boha, v kterého věříme my, též ho miluje, též se mu klaní, také ho má za Otce, proto se mu nesmíme smáti. Jak by nám bylo, kdyby se nám vysmíval jinověrec! Nuže tedy, nečinme, co nechceme, aby druzí činili nám. Neobávejte se, že tím děti učiníte lhostejnými k víře, naopak, použijete-li veškeré vážnosti a rozvahy, naučíte děti své jen více milovati náboženství naše, naši víru katolickou.

III.

Nemají pravdu, kdož tvrdí, že náboženství utlumuje lásku k vlasti, že klade jí na místo poslední. Nemají pravdu proto, že tvrzení své dokázati nemohou. *Víra a vlastenectví se nevyklučují*, naopak, kdo má víru živou, má tím již nezbytně i lásku k vlasti. Podívejme se jen do Písma sv. Láska patriarchů k zemi kananejské, zdaž nebyla to prvá láska k milé vlasti? Jak mile dojmá srdce citlivé nesmírná touha židů na poušti, aby jen už spatřili vlast drahou, zemi mlékem a strdí tekoucí, zemi zaslíbenou. Co mám říci o Juditě, která z lásky k lidu svému neštítí se vydati pověst svou v pochybnost? Láska k lidu utlumila v ní všechno, vrozenou citlivost, něhu a ženskou jemnost a vložila jí do ruky smrtnou zbraň. Jak nemá člověka uchvátiti stesk proroků, kteří lkají nad zkázou lidu svého, nad zhoubou vlasti své: »Rozpomeň se, Hospodine, co se nám přihodilo, popatř a viz pohanění naše... Sirotci učiněni jsme bez otce, matky naše jsou jako vdovy. Vodu svou za peníze pijeme, dříví svoje za cenu kupujeme. Za šíje naše vedení jsme, ustálým není odpočinutí...« (Pláč Jer. 5.) A ta něžná láska Kristova k lidu israelskému, k vlasti nevděčné... Když přijížděl naposled před svým umučením do Jeruzalema, vzpomněl na zatvrzelost obyvatelů jeho a zaplakal hořce: O kdybys bylo i ty poznalo, ó město Jeruzaleme, a to aspoň v tento den tvůj, co tobě jest ke spasení; ale nyní je to skryté před očima tvýma...

Kristus miloval svoji vlast, miloval svůj lid, své město drahé.

Proto lhostejnost vlastenecká jest u křesťana čímsi odporným, nevysvětlitelným, jest něčím, co stojí v příkrém odporu s věrou samou. Jest tedy svatou povinností rodičů a vychovatelů, aby tuto lásku k vlasti brzo u dětí pěstili.

Vykládáte malým dětem ledaco, co ani kolikrát pro ně není, nuž tedy, vyložte jim něco o Přemyslu, o Krokovi, o Horymíru, o sv. Ludmile, sv. Václavu . . . Co uslyší děti v útlém věku, to vpíše si v paměť písmem nesmazatelným. Dojmy z mládí jsou dojmy nejsvěžejší. Pozorujte jen děti své, když jim vypravujete něco z dějin, tu jiskří se zrovna očka dítěte, a tváře růměncem se zbarvují . . . Neposílejte děti svých do škol německých . . . Se všech stran se vám o tom vykládá a přece rok co rok tisíce českých dítek žene se do škol německých. A přece vám řekne každý kněz a učitel, který na těch školách působí, že v takových školách se jen duch dětí mrzačí a otupuje. Zaslých jsem kdysi rozhovor dvou lidí, kočího a řemeslníka. Kočí povídal: »Já dám chlapce do německé školy, bez němčiny dnes nikam se člověk nevyšine. Kdybych já uměl německy, mohl jsem být jiným pánem, než jsem.« A řemeslník praví: »Brachu, nemáš pravdy. Já znám mnoho lidí, kteří umějí výtečně německy, a přece tlukou na silnici šterk. Na němčině nezáleží, ale na tom záleží, jakého má kdo filipa, a jaké má štěstí . . .«

Tato slova si všípte dobře v paměť všichni, kdož přeceňujete význam jazyka německého. Jistě vám nikdo zazlívati nebude, když dáte vyučit dítě své v němčině, ale nikdy se to nesmí státi na úkor jazyka mateřského. Jazyk mateřský musí zůstati drahým a milým dítěti: »a kterak by jazyk mateřský neměl zůstati drahým po celý život? Ve kterém jiném mohla by býti modlitba vroucnější, napomínání mocnější, výstraha důraznější, výčitka palčivější, pozdrav přátelský upřímnější, potěcha blaživější, slovo lásky sladší než v jazyku mateřském? Proč? Protože na matičku drahou upomíná. Dovede-li člověk ctíti jazyk mateřský, dovede ctíti bratra, sestru, všecky touž řeči hovořící. Miluje onu zemi, kde kolébka jeho stála, jako útulnou světničku, kde uzřel tento svět, dovede milovati svoji drahou matku, ostatní lidi pak za bratry a sestry pokrevné pokládá.« (Jos. Sokol.)

Ovšem, vlastenectví nesmí býti jen v ústech. Snažte se dětem ukázati, že pravou lásku k vlasti budou mít pouze tehdy, budou-li řádně konati povinnosti stavu svého. Já si aspoň nedovedu představit, že by líný rolník, nedbalý řemeslník mohli býti dobrými vlastenci. Každý ve svém stavu a povolání má se ukázati celým člověkem, pak může hovořiti o vlastenectví. Jen šlechtný člověk a dobrý, opravdový křesťan může se nazvati vlastencem. A abyste z dětí svých takovéto křesťanské a vlastenecké charaktery vychováli, k tomu vám dopomáhej Pán Bůh.

VI.

Výchov mládeže dospívající.

Jistý kněz navštívil na smrt nemocného vojína. Jak se však podivil, když jej našel úplně klidného a spřáteleného s myšlenkou na blízký konec. Na otázku, zda by se nechtěl vyzpovídati, odvětil nemocný: »Velmi rád, ač nemám ani tuze z čeho se zpovídati. Nejsem si, chvála Bohu, vědom žádného těžkého hříchu.« Kněz vyjádřil své podivení, jak mohl vojín ve svém povolání, plném pokušení a příležitostí ke hříchu, stav milosti si uchovati. A vojín mu to vysvětlil: »Já měl tak dobré a zbožné rodiče, zvláště matka moje byla světica. Ta nás vždy varovala: Mé děti, varujte se hříchu. Uvarujete-li se všedních hříchů, nedopustíte se ani hříchu těžkého.«

Ano, dr. př., na rodičích záleží mnoho, velmi mnoho. Když už máte děti ze školy vyšlé, když vám už dospívají, musíte ještě pořád nad nimi bděti. Vaše starostlivé, vše postřehující oko musí prohledati život vašich dítek dospívajících do nejmenších záhybů. Říkávají rodiče, dokud mají děti malé: »Kéž by už ty děti byly dospělé.« Sotva však děti dorostou, zase naříkají rodiče: Ach, nebylo, nebylo, jak když ty děti byly v kolébce. Je to ovšem pravda, ale to rodiče nikterak neomlouvá, naopak pobízí je k tím větší péči a pečlivosti. A o tom, jak mají rodiče pečovati o dospívající děti své I. *mají-li je doma*, nebo II. *mají-li je mimo domov*, o tom všem si dnes promluvíme.

I.

1. Když Maria a Josef vykonali svou pobožnost ve chrámě, vraceli se domů. Myslili zcela určitě, že božské Dítě je mezi příbuznými. Ale když poznali, že Ježíše mezi příbuznými není, vrátili se do Jeruzalema, *a hledali jej po tři dny s bolestí a pláčem.*

Jak vážné to poučení pro rodiče! Ježíš byl dítě božské, dítě nejlepší. Josef a Maria neměli nejmenší příčiny, aby se o ně úzkostlivě starali. A přece hledali je s pláčem a bolestí, nedali si pokoje, dokud dítě ve chrámě nenašli...

Dr. r., můžete vy o svých dětech říci, že jsou tak svaté a dobré, jako bylo dítě Ježíš? Toho zajisté při veškeré své lásce k dětem říci nemůžete. A vy přece nedbáte o děti své, přece jich nehledáte s bolestí. Což, víte vždycky, kde jsou děti vaše, kde se zdržují? A když víte, kde jsou, přihlížíte k tomu lhostejně? Je večer, bije hodina osmá, bije desátá, bije jedenáctá a váš syn doma není. Víte dobře, že je ve společnosti, v které se nemůže lichotivě mluvit, vy víte, že je na místě nebezpečném, a přece uléháte na lože bezstarostně a spíte klidně. Zatoulá-li se dobytče na večer, co tu bývá shánění, strachu a křiku, ale syn nebo dcera, ti se mohou toulat celou noc. Což nevinnost a spása vaší krve vlastní je vám tak lhostejna? Řeknete snad: »Já bych mohl kázat celý den, děcka mě neposlechnou! Ale to je smutné svědectví pro rodiče, že vlastnímu dítěti — nedovedou poručit! Použijte jen veškeré svojí vážnosti, svého práva a moci, kterou vám jako rodičům svěřil Bůh!

Stál jsem před léty u lože umírajícího. Dospělá jeho dcera klečela u lože a plakala. Nedala se téměř ani upokojit a potěšit. Pravila: »Byl to takový hodný tatíček, nestrpěl nám nikdy nic nepatřičného. Když jsem jednou proti jeho příkazu přišla pozdě domů — na večer, potrestal mě tak citlivě, že mně po druhé nic podobného ani neupadlo...« Nyní je z ní řádná, pečlivá matička. (Jais: Predigten II. 8.)

Vaše přísnost ovšem dětem dospívajícím je poněkud nepohodlná, ale to pouze nyní, později vám budou za vaši kázeň a přísnost jenom vděční. Nyní nařikají, po straně si postýskají, ale kdysi budou mluvit, jak to lid zpívá:

Tatíčku starý náš,
šedivú hlavu máš,
dobře je dycky s námi,
dokud si mezi námi.

Tatíčku starý náš,
neopuščaj ty nás;
Jak ty nás opustíš,
co tu bude po nás. (Sušil. 505.)

2. Vidáváte často v chrámech i příbytcích soukromých obraz »poslední večere Páně«. Znáte jej asi všichni, ale málo kdo z vás zná událost, jež úzce souvisí s obrazem tím. Ze všech postav na obraze tom největší zájem budí tvář Ježíšova. Však to dalo také

práce Leonardovi, než našel vzor pro svého Krista. Celé týdny, ba celé měsíce potuloval se po ulicích, náměstích a chrámech, pátraje uměleckým zrakem po nějaké vhodné osobě. Konečně našel při mši sv. mladého muže, pohrouženého ve zbožné rozjímání. Oko malířovo spočinulo se zálibou na skloněnou sice, ale přece tak majestátní postavu. Skvostné vlasy splývaly jinochovi na ramena, zrovna takové vlasy, jaké chtěl dáti svému Kristu. Jediný pohled do tváře cizincovy, a malíř přistupuje s rozhodným návrhem k mladíkovi. Tento přijímá návrh, a malíř tvoří své nesmrtelné dílo. — Uplynula léta. Postava za postavou přichází na plátno malířovo. Vše hotovo již, zbývá jen zachytiti a namalovati Jidáše. Opět prochází malíř městem, ale v oněch částech, kde zpusťlost a zločin rozbily stánek. V brlohu vášně nalézá mistr konečně onoho, jenž v jeho fantasií již dlouho žil, člověka s nepokojným zrakem a rysy, jež prozrazovaly člověka opilce. Chápe opilec, co malíř na něm chce, ví dobře, že mu zaplatí dobře za lehkou práci. Jakmile jal se malovati umělec a pátrati a studovati v rysech spustlíka, zachvěla se mu pravice a srdce prudce zabušilo. Odpověď opilcova na kvapnou otázku dává malíři jistotu: má před sebou onoho člověka, dle něhož před lety maloval Krista... Ale jak změnil se mladík ten! Majestátní klid na tváři zmizel a ustoupil nepokojnému pohledu, kouzelná něha ustoupila vášnivě lakotě a opilství. Vykládá malíři svůj život — dal se do pití a jiných hříchů, odcizil se rodině a zašel až tak nízko. Z Ježíše — Jidáš! Jak zdrcující to zjev!

A zjev takový, bohužel, není ani u nás tak vzácný! Co rodin znám, které musejí se stydět za takovéto vyvrhele rodiny.

Ano, rodiče sami musejí se stydět, do duše začervenat, protože svou povolností ze synů svých si takové pustlíky vychovali sami. Když jinoch dospíval a začal vesele se ohlížeti po světě a užívati života, tu měli rodiče ještě radost. Žádného darebáctví nebylo tak velikého, jež by oni nezvali »veselým kouskem«. Jinoch chápal se karet, chytal se holek, toulal se po hospodách, a rodiče plni bezstarostnosti těšili se nesmyslnou útěchou: Inu, mládí se musí vybouřit. Ano, musí se vybouřit, ale ty konce, ty bývají hrozné. Jedna moravská píseň pje:

Můj tatíčku starý,
byste z hrobu stali,
a se podívali,
jak já hospodařím.

A já hospodařím,
už věcej nemožu,
v karty hraju, piju,
už stačit nemožu.

Stodolenka prázdná,
slunce do ní svítí,
role nezorané,
roste na něm kvítí.

(Sušil 503.)

Stodolenka prázdná, — zpívá si takový — ale nejen stodolenku, i hlavu a srdce má prázdný. Hlava je prázdná, není v ní rozumné rozvahy, srdce je bez citu a lásky k sobě a svým nejbližším . . . Jen nezvykejte syny své na kartářství, na pití. Uchráníte-li je od těchto dvou vášní, můžete s klidem těšiti se na blažené stáří a můžete také kdysi radostně umírat. Nejen o hmotné poměry svých dětí můžete býti bez starosti, ale i blaho duší jejich vám nemusí působit trampot. Uvarujete-li syny své kartářství a pití, zamezili jste u nich mnoho spustlosti, surovosti a nemravnosti . . .

3. Jednou z nejsladších vzpomínek dětství jest vzpomínka na blahé večery, kdy otec usedal večer za stůl, vzal knihu a předčítal celé rodině . . . Byly to večery plné kouzla a poesie, těšivali jste se jistě na ně všichni, a ještě v noci, když jste odpočívali, prožívali jste znovu a znovu události z knihy předčítané . . . Děti, které slyší doma často čísti, které vidí, s jakou láskou chápe se otec i matka knihy, zamilují si četbu rovněž, a zálibu tuto odnášejí si do let dospělých, »V době, jako jest nyní, kdy materialism nad idealismem vítězí, jest přímo naší povinností, abychom mládež vedli k oněm ideálním cílům, na nichž pravá velikost národa spočívá. A může býti něco cennějšího, než-li jsou duševní plody našich nejslechetnějších a nejlepších mužů, kteří svaté věci, vzdělání a prohloubení lidského ducha celé své bytí zasvětili, podávají našim dětem«. (Dr. Ew. Hauffe — Listy matkám o výchově str. 129).

Leč mnoho záleží na tom, *co mládež čte, a jak to čte.*

Nedávejte mládeži do rukou a nedovolujte jí čísti knih, ve kterých se vykládají samé *dobrodružné* věci, nedávejte jí čísti povídek indiánských, fantastických povídek z dalekých zemí, cest, mravně schátralých dobrodruhů, jimiž se nevzdělává, ale kazí vkus, soudnost zatemňuje, a hlava prázdným blouzněním uaplňuje«. (Hauffe str. 135).

Varujte se sami a varujte děti své před četbou t. zv. krvavých románů. Po městech i venkově chodí kolportéři a nabízejí sešity s příšernými obrázky, přehnanou cenou, a nízkým hnusným obsahem, a slibují každému, že dostane k románu prémii, nábožný obraz nebo modlitební knihu. Nedejte se zlákatí touto premií. Daremní lidé zneužívají tu náboženství, zneužívají důvěřivé, zbožné myslí lidu, a otravují jej takovými slátaninami. Takový román má i roo sešitů, a vykládá se v něm o životě panovníků, papežů, po případě papežek, mnichů, katů atd. Na každé stránce teče krev, a lidé zahloubavší se do takové četby, ztrácejí smysl pro celé okolí, pro své povinnosti, dávají se unášeti dějem, a konec konců — u čtenáře se dostaví omrzlost a nechut k životu, k svému

stavu a povinnostem. »Bože, v tom románě to bylo pěknější, proč jsem se jenom nenarodila hraběnkou, to by se o mne vedly souboje« . . . tak fantasuje prostá služka po četbě krváku, a cítí se najednou ve své chudobě bytostí pod sluncem nejnešťastnější . . . Muž přichází z továrny domů, těší se na oběd, vkročí do jizby, ale jak je překvapen. Ve sporáku egyptská tma, hrnce zejí prázdnotou, a ženuška sedí u stolu a čte krvavý román. »Pro Boha, snad už není poledne« — vykřikne a shání se teprve po zápalkách . . . Nepřepínám, př. dr., to je obrázek ze skutečnosti. Chcete-li proto uvarovat sebe a své děti neštěstí, ukažte oněm kolportérům dveře, a jsou-li tak drzí, že vám romány nabízejí dále, tedy je prostě vyhoďte. Nemusíte si z toho dělat svědomí ani trochu, za to vám ručím já . . . Na takové lidi musí se zostra. Shání-li se mládež po četbě zábavné, může čísti Třebízského, Kosmáka, Raisa, Jiráka, Brodského atd. Taková četba zušlechťí, z takové četby si odnese mládež něco pro život. Kdybyste však pozorovali u svých dětí, že začínají čísti náruživě, pak zakročte s veškerou přísností. »Horší než-li příliš málo, je příliš mnoho . . . Náruživé čtení je nemoc, kterou se zvláště přítomná doba vyznačuje. Lépe jest nedati dítěti nic čísti, než učiniti z něho náruživého čtenáře. Mějte se na pozor, ať se z vašeho dítěte nestane náruživý čtenář a knihožrout; následky jsou vždy smutné.« (Hauffe — Listy matkám o výchově. Str. 138).

Navádějte děti své dospívající *k četbě užitečné*. Řemeslník ať obírá se knihami, jež pojednávají o jeho odboru, rolnický synek ať chápe se listů a knih hospodářských . . . Četba vzdělávající, poučná má býti více pěstována, než četba zábavná, poněvadž knihy zábavné jsou spíše na osvěžení ducha, vzdělání citu a vkusu, kdežto četba vzdělávací, odborná, cestopisná, přírodopisná je pravým obohacením ducha. A chcete-li, aby děti vaše nevysedaly v hospodách, nepily a nekarbanily, ale aby si zalíbily knihu, tedy sami věnujte něco aspoň na knihy a časopisy. Je to smutné, že v mnohých rodinách nenajdeš knihy ani časopisu, jenom knížka od řezníka a starý kalendář válí se po okně. Je to zjev zarmučující, svědčí o malém přehledu a špatné soudnosti rodičů.

II.

Jistá vdova měla dcerku, velmi hodnou a sličnou. Poněvadž jí nepotřebovala doma, poslala ji na službu a sice až do Vídně. Matka se bála, že se děvče odcizí, ale obava se nesplnila. Děvče psalo často matce i peníze jí posílalo, a po dvou letech přijelo se na matku podívat. Ale jaká se z ní udělala dáma za ten krátký čas! Hedvábné šaty, jemné rukavičky, závoj, ruce plné prstenů,

to vše uvádělo matku u vytržení, takže radostí zaplakala. Utrhačné huby v dědině si ovšem něco divného šeptaly, že to není jako po dobrém, ale to jen ze závisti. »Moje dcera má ženicha, bohatého ženicha« — chlubila se sousedkám matka, a sousedky jen příkyvovaly a se tajemně usmívaly. Dcerka odjela, posílala ještě nějaký čas peníze, ale po roce asi už nedala o sobě vědět. Listy matčiny přicházely zpět s poznámkou, že dcera je nezvěstná. Ztratila se, jakoby do moře zapadla. Až po pěti letech byla zavolána matka do nemocnice vídeňské, že ji chce dcera ještě před smrtí vidět. Matka přijela, a místo sličné své dcerušky našla ubohou kostru, místo čisté, nevinné dušenky našla bytost hluboce mravně pokleslou. — Svět ji pokazil, a ona stala se jeho obětí, umírala pro své hříchy.

Toť maličký jen obrázek ze sta a tisíců, které v různých podobách denně kol nás se opakují. Posíláte dcery své do světa, na službu, posíláte je do cizích a dalekých měst, svěřujete je lidem cizím, rodinám neznámým, zda si při tom vzpomenete na sterá nebezpečí a pokušení, jež číhají na lidi mladé a na děvčata zvláště? Řekl kdosi, že pro opravdu ctnostné a nevinné svět vlastně není tak nebezpečný. Ano, přisvědčuji, ale kolik těch ctnostných, opravdu ctnostných lidí na světě je?

Hrozívám se přecasto té úžasné bezstarostnosti, s jakou vypravujete dcery své z domu. Ani jedenkrát se nejdete za nimi podívat, nestaráte se, je-li dcera v dobrém domě, u hodných lidí, nehrozí-li jí nějaké nebezpečí. Jste spokojeni, když vám dcera něco pošle. Až dcera přijde domů s hanbou, teprve nařikáte, teprve proklínáte, ale to už nic nepomůže. Ještě možno mluvit o štěstí, přijde-li vám dcera s dítětem domů, horší, tisíckrát horší jsou případy, když děvče klesnuvší vrhá se dále do hříchů, dále a hlouběji do bahna městské zkaženosti klesá, když utone v pelectu, »v němž člověk pošlapal svatokrádežně a v posměch uvedl všechno čisté a svaté, co okrašluje život, kde žena, tato okrasa světa, koruna stvoření, se změnila v jakousi podivnou, dvojsmyslnou bytost, kde zároveň s čistotou duše pozbyla vši ženskosti a hnusně si přisvojila mužské způsoby a mužskou drzost a už přestala býti tou slabou, tou krásnou bytostí, která tak velmi různí se od nás« (Gogol).

Víte co se říká o nás? *Že z našeho národa je nejvíce špatných ženštin.* Slyšíte to, matičky české? Tak se soudí o vaší krvi, o vašich dcerách! Nepadá tu mnohá hořká obžaloba na matku takové ubohé bytosti, nevyčítá vám, matky, svědomí vaše ničeho? Nuže, nechcete-li mítí na své duši hříchu, neposílejte dcer svých do města neznámého, lidem, jichž neznáte, o nichž jste jakživ neslyšeli.

A co jsem řekl o děvčatech, platí i o *mládeži mužské*. Dáváte-li hochy na učení, přesvědčte se napřed dobře, jaké pověsti se těší mistr, přesvědčte se, zda by nebyl hoch v domě onom nábožensky nebo mravně ohrožen. Dáváte-li hochy na studium, nehleďte bytů nejlacnějších, vždy dbejte rady ředitele ústavu nebo katechety, ti vám nejlépe poradí. Ve městech venkovských přijímají studenty na byt lidé, kteří nemají ani kdy, ani schopnosti své chovance mravně vychovávat, neřku-li, aby při učení jim pomáhali a je podporovali . . . studenti kouří, v karty hrají, odcházejí a přicházejí, kdy se jim líbí, dostanou domovní klíč a navštěvují ukryté krčmy, zkrátka, oni jsou pány bytu; hospodář musí jednoduše mlčet, anebo raduje se z veselého mládí . . . Žáci pak vychvalují rodičům a učitelům tento byt a vyličují lásku stravovatelů nejkrásnějšími barvami — rodiče se podvádějí, děti svádějí a nemalý počet jich později utone v divém proudě života. Kdož by neznal takových bytů? A není to smutné vědět o svém dítěti, že kráčí po cestách tak nerovných a snad i kluzkých? A není to zjevem kornutlivým, že mravní vychování, o které dům otcovský i učitelstvo vždy a všude usiluje, takovým bytem bývá setřeno nebo zničeno?« (Hauffe, Listy matkám o výchově, str. 150.)

* * *

Dnešním kázáním uzavírám kruh promluv o výchově rodinné. Tak mnoho pěkného a důležitého mám ještě na srdci — leč musím již přestat, abych neslyšel výtky, že všeho moc škodí. Doufám, že jste poznali z mých řečí důležitost dobré rodinné výchovy, prosím vás tedy, abyste slova má brali vážně, abyste rad mých uposlechli. *Nemluvil jsem se sebe, použil jsem rad a zkušeností vychovatelů nejlepších naší doby.* — Na konec opět vás upozorňuji, že hlavní ve výchově jest *dobrý příklad a trpělivost*. Za svatou trpělivost prostě, prostě za to, abyste ve všem zachovali zlatou, střední cestu, abyste při vši přísnosti nezapomínali na srdečnost, laskavost. »Jest-li rodičům jest činiti s dítětem zvláště neuctivým a zatvrzelým, nechť zpytují především vlastní své svědomí, ať vzpomenou hříchů svého mládí, svého minulého a nynějšího života a příkladu, který dávají dítěti často svými rouhavými řečmi, svou hrubostí a surovostí, a ať projevují svou lítost tím, že chtějí léčiti vadu svého dítěte laskavou trpělivostí a mírným, rozumným s ním zacházením.« (Dr. Lino Ferriani: Život. 1904.)

A což jestli při nejlepší péči a opatrnosti se vám dítě pokazí? Aspoň budete mítí pak vy čisté svědomí a lehkou odpovědnost u Boha. Aspoň nebudou jednou dítky nařikati na vás a vás snad

proklínati, jak svědčí Písmo: »Na otce bezbožného naříkají synové, že pro něho v pohanění jsou.« (Ekkli. 41, 10.) — Ostatně věřte, z dobrého vychování se vždycky něco ujme, to dobré símě nikdy úplně ve zmar nepříjde. Budete-li dle napomenutí sv. Pavla (Efes. 6, 4.) »vychovávatí své dítky v kázni Páně«, budou jednou vaše dítky, až nad vámi tráva růsti bude, blahořečiti vás slovy sv. Teresie, která píše: Velmi ctnostné a nábožné jsem měla rodiče. Kdybych si na své rodiče stěžovati chtěla, nijaké bych příčiny nenalezla, jelikož jsem na nich nepozorovala, leč co dobrého a ustavičnou péči o to, abych v dobrém prospívala. (Vita propr. 1.)

A proto nemohu své úvahy lépe ukončiti než slovy Písma: Vyučuj syna svého, a ochladí tě (budeš mítí z něho potěšení) a způsobí rozkoš duši tvé!« Přísl. 29, 17.

Obsah:

Řeč I.: Jak zachovati dítkám zdraví tělesné a čistotu srdce	5
Řeč II.: Jak vštípati dětem lásku k Bohu, lidem a přírodě	13
Řeč III.: Jak napomínati a trestati	19
Řeč IV.: Povinnosti rodičů ke škole	25
Řeč V.: Kterak vychovati z dětí dobrého člověka, křesťana a vlastence	33
Řeč VI.: Výchov mládeže dospívající	39

